

GRUDA

M E S E Č N I K
Z A K M E T S K O
P R O S V E T O

ŠTEV. 10. • OKTOBER 1939 • LETO XVI.

VSEBINA

Joža Šeligo: Jesen pod oknom (pesem) — Poslanstvo slovenske vasi — 29. oktober naš slovenski narodni praznik — Pavel Bobnar: Pozna jesen (pesem) — Ivan Bratko: Kdo je lastnik slovenske zemlje? — Vinko Kristan: Razveseljiv pojav — Slovenska kmetijska mladina na delu — Jože Škrjanec: Izkoristimo čas — Človeški um obvladuje narodo — Jič: Baltiške države (Republika Litva) — Pri haloških materah in otrocih — Naš vrt — Za kuhinjo — Šivanje in ročna dela — Lidija Grilec: Sanje (pesem) — Vinko Kristan: Ta zemlja je moja! — Ivan Nemec: Naš svet med Dravo in Donavo — Josef Knap: Puzta (roman)

Mesečnik za kmetijsko prosveto ● Izhaja vsak mesec ● Celoletna naročnina din 25.—, posamezna številka din 3.— ● Rokopisov ne vračamo ● Vse, kar se tiče uredništva, pošiljajte na naslov: Uredništvo »Grude«, Ljubljana, Pražakova ulica 11 ● Uprava »Grude« je v Ljubljani, Pražakova ulica 11, kamor pošiljajte naročnino, oglase in reklamacije (pritožbe) ● Poštno čekovni račun »Grude« ima št. 13.440
Urednik: Ivan Kronovšek ● Izdaja Zveza kmetijskih fantov in deklet, oba v Ljubljani ● Tiska Tiskarna Slatnar, d. z. o. z. (Vodnik in Knez), Kamnik

Uredništvo obvešča

● F. M. H. Zahvaljujemo se Ti za prispevek! Vprašanje glede zaostalega dolga na naročnini smo odstopili upravi, ki Te bo pisмено obvestila, koliko dolguješ Ti in ostali naročniki na področju Vaše pošte.

Tudi za tozadevno sodelovanje najlepša hvala! Pozdravljen!

● B. V. D. B. Prejeli smo Tvoj dopis v zadevi prispevkov. Zelo nas bo veselilo, če pošlješ za objavo v »Grudi« kakšno primerno stvar. Člankov, ki niso v skladu z našo idejo, pa seveda ne moremo objaviti. Pozdravljena!

● J. Š. T. Pošiljko prejeli. Hvala! Pa nam ob priliki še kaj pošlji. Pozdravljen!

Kmetovalci!

za jesensko gnojenje uporabljajte sledeča gnila:

Fosfatno žlindro 6/10/18 %
Rudninski superfosfat 16 % in 18 %
Kostno in apnenčevo moko

SADJARJI!

za zatiranje škodljivcev priporočamo sledeča sredstva:

Dendrin, Mixdrin, Drevosan,
Žvepleno apneno brozgo »Hrastnik«

ZIVINOREJCI!

kot primes za krmljenje živine vzemite

HRASTNIŠKO KLAJNO APNO,
ki se prodaja v plombiranih vrečah.

Vprašanja in naročila naslovite na:

TOVARNO KEMIČNIH
IZDELKOV V HRASTNIKU D. D.
Brzjavni naslov: Kemična Hrastnik
Medkrajevni telefon št. 2

ŠIVALNI STROJI

s tovarniško garancijo na
ugodne mesečne obroke.
Rabljene stroje vzamemo
v račun, isti tudi po zelo
ugodnih cenah na prodaj!

NOVA TRGOVINA

Tyrševa cesta 36

(nasproti Gospodarske zveze)

GRUDA

MESEČNIK ZA KMETSKO PROSVETO

10.

OKTOBER 1939

XVI.

Joža Šeligo:

Jesen pod oknom

*V mrak zajočejo drevesa,
mrzel veter oreh stresa;
z vetrom tem jesen prihaja;
listje pada.*

*V mlada gabrova drevesa
bledo sonce že zašlo je;
drobne žarke veter stresa;
listje pada.*

*Na orehu prazne veje.
V vejah gnezdo je razdrto;
veter blazno v mrak se smeje;
listje pada.*

*Moje je srce potrto,
včasih je le tebi pelo;
zdaj skoz okno tvoje strto
listje pada.*

Poslanstvo slovenske vasi

Vsakemu človeku, ki se z lastnim delom in naporom preživlja in ki ima v odnosu do soljudi poštene namene, je največji in prvi ideal in smoter mir. Želi si mir v družini, med sosedi in vaščani, kakor tudi v lastni državi in na svetu sploh. Sreča družinskega življenja pa je v popolni odvisnosti od miru v svetu, zato ne more biti nobenemu vseeno, kakšne razmere vladajo bodisi v državi ali izven nje. Vsi dogodki in pretreslaji daleč od nas vplivajo končno z večjim ali manjšim učinkom na spremembe naših lastnih gospodarstev in s tem na življenje naših domov.

Mnogi narodi so bili letos pahnjeni v nesrečo. Znašli so se v vojni, ki bo z vso krutostjo uničila vse, kar so ti narodi, zlasti pa delovni ljudje, v znoju in trpljenju ustvarili in gradili v preteklosti. Če se zamislimo v položaj nesrečnega ljudstva, nas obide groza in vsak kulturen človek pomiluje njihovo usodo. Saj ne bo upropoščena le zemlja, zgradbe in prometne naprave, temveč ljudje prenašajo in bodo prenašali vse posledice morije, zlasti lakoto, bedo in splošno pomanjkanje. Kako pa trpijo in v mukah umirajo vojaki na fronti — to pa se ne da popisati.

Jugoslovani in s tem Slovenci smo ostali, hvala Bogu, neprizadeti. V tem oziru smo srečni in zadovoljni. Upajmo tudi, da nam bo usoda to gorje prizanesla, saj še težko prenašamo težo razmer mirne dobe. Že to življenje je za delovno ljudstvo neznosno, ko se vendar dobrine, ki jih je ustvarila žuljeva roka našega kmeta, delavca in drugih delovnih stanov, ne uničujejo.

Opravičljivo je, da se vojne bojimo. To je povsem človeško. Bali so se je naši predniki in se je bodo naši potomci. Nikakor pa ne smemo z besedo ali dejanji ustvarjati strahu in nerazpoloženja, ker nas to slabi in nam prinaša samo škodo. Iz dogodkov zadnjega časa vemo, da so prav ljudje sami s svojim zadržanjem vplivali na ves razvoj in da se je vse to prav značilno odražalo v splošnih razmerah. Že samo prišepetavanje o tem in onem, pa če je še tako zlagano in nesmiselno, spravlja

ljudi v slabo voljo in jim ubija veselje do vsega. Zato moramo gledati na ves potek dogodkov trezno in razumno, ker potem se ne bomo spraševali, če se še izplača delati, ali bi sejali ozimino in si pripravili drva za zimo?! Vsak pameten človek ve, da brez setve ne bo žetve in da brez kurjave ni dobro čakati zime.

Pri tem je treba spregovoriti še o drugi stvari. Naši ljudje, zlasti revnejši sloji, težko živijo. S pravicami so prikrajšani na najnižjo mero, da o svobodi sploh ne govorimo. Mučno jim je, če pomislijo, da se jim tako godi v lastni in vedno poudarjeni »svobodni« državi. Tega ne morejo razumeti in spraviti v sklad s svojo razsodnostjo. In poleg vsega jim zlobnež ali plačana duša še zasepeče na uho, da je ali da bi bilo drugje boljše! Prirodno hrepeneje po boljšem jih spravlja v dvome in marsikdo verjame šepetalcem in njihovim prerokovanjem.

Vse to je zmotno, zlobno in škodljivo. Če nam še tako trda prede, na svojem smo! Vsak je rajši v raztrgani bajti kakor v palači, ki ni njegova, ker je tam le najemnik, ne pa svoj gospodar! Na tujem nimaš in ne boš imel svojih pravic, doma pa, če jih tudi nimaš, si jih lahko priboiš! Prav to pa vsi hočemo in zahtevamo!

Nešetokrat smo že poudarjali v »Grudi« in učili naše ljudi, kako naj delajo, da se resnično osvobodimo, da bo svoboda in pravica zavladala v življenju — ne pa se šopirila v časopisih in na političnih zborovanjih. Kakor si po svojem urejemo v domači hiši ali v lastnem gospodarstvu in pri tem stremimo po izboljšanju in napredku — prav tako moramo s skupnimi močmi in sposobnostmi sourejevati in zboljševati razmere v državi. To se pra-

vi, tudi delovni človek se mora brigati za javno življenje in ne sme nikoli stati ob strani ali se celo izgovarjati, da ga vse to ne briga in pričakovati, da bodo že drugi zanj opravili.

Zanašanje na druge in naša brezbriznost je v prošlosti kovala usodo slovenskemu kmetškemu ljudstvu in ga držala v siromaštvu in suženjstvu. Radi te napake je naše podeželje še vedno v zaostalosti, naše vasi se ne morejo gospodarsko in kulturno dvigniti in se okoriščati s tem, kar je odkril človeški razum.

Iz tega pa nastane vrašanje, kaj moramo storiti in kako bi začeli, da bo prišla slovenska vas — ta uboga gmajna — do svojih naravnih pravic. Da bomo to dosegli, imamo samo eno pot. Čeprav smo jo že večkrat pokazali, jo ponavljamo še enkrat in toliko časa, da bomo naš cilj dosegli. To je združitev vseh delovnih ljudi, zlasti vaščanov, v trdno skupnost, ki ji pravimo organizacija. Naša mladina ima pri tem dvakratno dolžnost, da se zavaruje pred izkoriščanjem, izmozgavanjem in onečaščenjem v bodočnosti. Prav radi tega se mora nujno organizirati v svojih Društvih kmetških fantov in deklet in z njihovo silo, — potem ko se je izobrazila in vzgojila — rušiti vse, kar ovira naš napredek, kar nas zavira in krati svobodo,

kar nam krade čast in jemlje ugled in vse, kar nas je iz ljudi, ustvarjenih po božji podobi — napravilo za sužnje in tlačane.

To je poslanstvo slovenske vasi, zlasti kmetške mladine, ki je dolžna oprati madeže preteklosti, drugače ni vredna, da jo nosi od puntarske krvi in znoja kmetških trpinov namočena slovenska zemlja!

Prej ko zaključimo, moramo odločno poudariti, da smo in bomo vedno stali na braniku za svojo lastno državo. Ker pa v njej večina ljudstva do sedaj ni našla zaslonbe in življenjske zaščite, zato ne bomo obupali in grešili nad samim seboj. Skrb in dolžnost spečih sil slovenske vasi naj bo, da s svojim sodelovanjem pripomorejo k temu, da se bodo v Jugoslaviji počutili vsi kakor v svoji rojstni hiši. Kajti država ni kriva obupnih razmer, v katerih živi naše ljudstvo, krivi smo več ali manj mi sami, ker pustimo, da gredo dogodki mimo nas in da vladajo nekateri brez nas in proti nam, da zopet nekateri delajo in trpijo, drugi pa to izrabljajo za svoje sebično uživanje. Zato pomagajmo vsi, da bo postala država zaščitnica teh delovnih ljudi in nasprotnica in uničevalka izkoriščevalcev ljudstva in nje same. Potem bo zagotovljen notranji mir in napredek in vsi bomo občutili blagodat lastne svobodne države.

29. oktober

Naš slovenski narodni praznik

Zelo redko se dogaja, da skromno proslavimo ta dan, za katerega si mora marsikdo odkrito priznati, da ne ve ničesar o njem. In vendar so 29. oktobra leta 1918. padle tisočletne vezi, ki so nas držale v suženjstvu, izčrpavale telesne sile našega naroda, ki je moral hlapčevati tujcu in zavirale njegov svobodni duhovni razvoj.

Dogodki so potekali nekako takole:

Že v začetku oktobra je bilo jasno, da se Avstro-Ogrska ne bo mogla več vzdržati. Antantne države (Anglija, Francija, Srbija, pozneje tudi Italija in Amerika), ki so se zvezale proti njej, so zmagovale. Viden znak tega je bil že pohod srbskih čet, ki so si s solunske fronte znova osvojile ozemlje do Beograda. Ker je doživljala Avstrija razkroj tudi v notranjosti, je prosila za premir-

je z izjavo, da je pripravljena dati svojim slovanskim narodom avtonomijo pod njenim okriljem. Amerika ji je odgovorila, da je mir mogoč le pod pogojem, da bodo prizadeti narodi sami postavili svoje zahteve.

Z ozirom na nastajajoči položaj so bili povsod ustanovljeni »narodni sveti« iz zastopnikov vseh takrat obstoječih strank. Pripravljali so ustanovitev samostojne države južnoslovanskih narodov na ozemlju umirajoče Avstrije. Delo »narodnih svetov« se je združevalo v Zagrebu v »Narodnem veču«, ki je na svojem oktobrskem zborovanju zahtevalo enotno državo vseh južnih Slovanov, brez ozira na kakršnekoli pokrajinske ali državne meje, ki še obstojajo. Odklonilo je vsak drug predlog, ki bi to vprašanje le deloma reševal.

Dne 28. oktobra je Avstrija pristala na pogoje, ki jih je stavila Amerika. Posledica te kapitulacije je bila, da so Čehi še isti dan razglasili svojo državno samostojnost, drugi dan, 29. oktobra, pa je bila ustanovljena neodvisna država SHS. Narodno veče je antantne države o nastanku nove države obvestilo s pripombo, da bo napram njim prijateljsko postopalo.

Že 31. oktobra je bila ustanovljena narodna vlada za Slovenijo, ki je prevzela vladne posle za Kranjsko, Primorsko ter slovenski del Koroške in Štajerske.

Toda o usodi slovenskega ozemlja so tudi sedaj odločali drugi. Italija ga je začela zasedati, sklicujoč se na londonski pakt. V njem so ji antantne države obljubile znaten del avstro-ogrskih, oziroma slovenskih pokrajin, če bo v vojni nastopila proti Avstriji. Londonski pakt je bil podpisan brez vednosti tistih narodov, katerih usodo je določal in tako se ni zgodilo pravičje, da je majhen narod postal žrtev »diplomacije« velikih narodov. Ker je bilo videti, da se bo naša država težko obdržala v prvotnem obsegu, so pričeli naši politiki razpravljati o združenju s kraljevino Srbijo in Črno goro, na podlagi resnične enakopravnosti vseh narodov. To se je uresničilo 1. decembra, a tudi zedinje-

na in ojačena SHS je velesilam v korist pristala, da so preko naše zemlje potegnili nasilne meje.

Naše ljudstvo pri vseh teh dogodkih skoro ni sodelovalo. Svobodo je z veseljem pozdravilo, le da se je kmalu pridružilo še več ali manj razočaranja. Tega, kar si je tudi predstavljalo pod svobodo, namreč človeka vredno življenje, ni bilo. Voditelji so postali gluhi za upravičene zahteve ljudstva. V okviru raznih strank so se pobratili z gospodujočimi sloji in se prilagodili njihovim željam — vse za to, da bi složnost na znotraj nudila večjo varnost na zunaj. Ljudstvo, ki je pričakovalo temeljite zemljiške reforme in ureditve delavskih in kmetijskih vprašanj, ni našlo zatočišča nikjer, kajti nobena stranka se ni hotela odločno postaviti na njegovo stran, češ, borba slabi našo notranjo moč, gospodujoči bodo že sami dobrohotno uvideli potrebe ljudstva.

Končno je postala svoboda prazna beseda vsem tistim, ki so zanjo največ žrtvovali. A vendar bi bilo vredno čim pogosteje spominjati se teh dogodkov in tudi proslavljati naš slovenski narodni praznik! Iz vsega srca pa se lahko naučimo to, da bomo le z lastnim delom in odločno borbo dosegli to, kar hočemo!

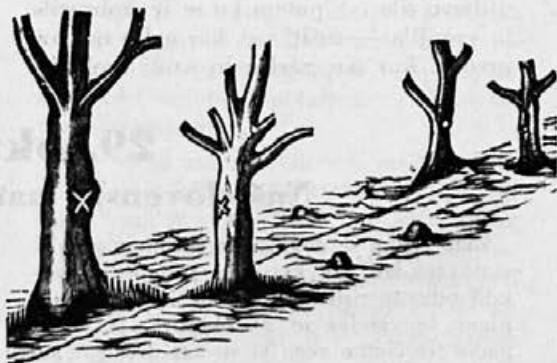
Pavel Bobnar:

Pozna jesen

*Bele so goré; krog nas je mraz,
lastovke na jug so šle od nas,
listi mrtvi padajo z dreves;
moja je ljubezen vmes ...*

*Siva je ravan, sred polj je smrt,
brez cvetov so travniki in vrt;
bledo lice mi še bolj zbledi
brez ljubezni v mrzle dni.*

*Ah, jesen je. Tisti tihi čas,
ko ovene roža, moj obraz,
ko ni luči s temnega neba,
ko še v srcu je tema ...*

*Kje je pesem zame sončna vsa?
Črna ptica preko polj vesla ...
Ves ta mrzli čas bi rad prespal
sam sred mrtvih trav.*

*Bele so goré; krog nas bo mraz ...
Lastovke spet pridejo med nas!
Sred cvetov, ki zagoré z dreves,
moja bo ljubezen vmes!*

Kdo je lastnik slovenske zemlje?

(Nadaljevanje)

III.

Posestnih razmer v gozdovih agrarna reforma do l. 1931. ni izpremenila. Posestne razmere in razdelitev gozdne površine na

posamezne posestne kategorije v dravski banovini nam najlepše predoči preglednica, ki je sestavljena na osnovi ljudskega štetja iz l. 1931.

Površina obratov	Število obratov		Posedujejo gozdov		Od števila obratov	
	absolutno	v %	absolutno	v %	pretežno poljed.	pretežno nepolj.
0— 1 ha	31.400	20·3	1.000 ha	0·2	15.800	15.600
1— 2 ha	19.700	12·7	4.400 ha	0·8	14.000	5.700
2— 5 ha	37.700	24·4	30.300 ha	5·7	31.300	6.300
5—10 ha	28.800	18·7	66.000 ha	12·4	26.000	2.900
10—20 ha	24.500	15·8	128.000 ha	24·1	23.100	1.400
20—50 ha	10.800	7·0	136.000 ha	25·7	10.100	600
nad 50 ha	1.700	1·1	165.000 ha	31·1	1.400	200
Skupaj . .	154.600	100%	530.600 ha	100%	121.700	32 800

Številke so zaradi poenostavitve in večje jasnosti zaokrožene. Te številke povedo prvič, da 88.800 ali 55.4 % vseh zemljiških posestnikov poseduje 35.700 ha gozda ali 6.7 % vse gozdne površine; 1700 veleposestnikov pa poseduje štirikrat več gozdov (165.000 ha) ali 31.1 % celotne gozdne površine. Drugič ima vsa ta množica 55.4 % posestnikov premalo gozda za domačo porabo. Prav tako ima naslednjih 18.7 % malih kmetov, ki jih je 28.800, večinoma premalo drv, stelje in stavbnega lesa v lastnih gozdovih. Kajti na enega posestnika te kategorije prideta 2 ha gozda, ki dasta ob normalnem letnem prirastku do 6 m³, kar je običajno premalo. Pri nas ima torej 74.1 % posestnikov absolutno premalo gozda. Če odbijemo od tega tiste posestnike, ki jim je glavni poklic izven poljedelstva, dobimo 87.100 ali dve tretjini vseh kmetijskih posestev, ki jim primanjkuje gozda. Posestniki med 10—20 ha imajo toliko gozda, da z njim krijejo lastne potrebe, seveda če ga niso že izsekali. Nadaljnjih 10.800 posestnikov pa ima pretežno gozda toliko, da krije z njim

primanjkljaj pri poljedelstvu. Ing. Sotošek računa, da pride kakih 6000 kmetij v poštev za prodajo lesa. Tu so vštetí tudi veliki kmetje iz zadnje kategorije z iznad 50 ha.

Gornja dejstva nazorno dokazujejo potrebo kmetijskega ljudstva po gozdu in neenakost razdelitve gozdov. Ta neenakost se še stopnjuje z dejstvom, da so gozdovi iz veleposestniške skupine mnogo bolj ohranjeni kot kmetijski gozdovi.

Agrarna reforma veleposestniških gozdov je zato že stara težnja slovenskega kmetijskega ljudstva. K izvedbi te reforme so pri nas pristopili šele ob njeni likvidaciji l. 1931., to je v drugem razdobju njegovega izvajanja.

Kot maksimum, ki sme ostati veleposestniku ob likvidaciji agrarne reforme, je bilo določenih 75 ha poljedelske orne zemlje ali pa 1000 ha gozda. Posestnikov z nad 1000 ha gozda je bilo po tabeli, ki jo je priobčil Albin Prepeluh, — 31. Agrarna reforma pa je l. 1932. in 1933. zasegla le — 14 veleposestnikov. Nedotaknjeni so

ostali razni domači veleposestniki, banke, samostan v Pleterjah, itd. Z raznimi mahinacijami, transakcijami, itd. je torej uspelo 17 veleposestnikom, da niti v poštev niso prišli.

Pri ostalih 14 veleposestvih so bile z rešitvami ministrstva za kmetijstvo od 16. februarja 1932. in z naknadno rešitvijo zastran gozdov ljubljanske škofije, razlašene naslednje gozdne površine:

Veleposestvo	Razlaščeno v ha	Razl. v %	Puščeno ha kot maks. veleposestvu
1. Dr. Attems F.	2.669.1	64	1.500
2. Auersperg K. nasledniki . .	14.858.7	83	3.000
3. Auersperg H. nasledniki . .	1.039.6	41	1.500
4. Windischgrätz H. nasledniki .	6.151.5	71	2.500
5. Dr. Born K.	806.1	21	3.000
6. K. I. D.	218.0	18	1.000
7. Thurn V. V.	4.159.4	73	1.500
8. Thurn V. D.	2.306.6	61	1.500
9. Dr. Perger A.	1.704.7	63	1.000
10. Dr. Windischgrätz A.	1.519.4	60	1.000
11. Dr. Zabeo	3.198.5	76	1.000
12. Herberstein J.	106.9	10	1.000
13. Dr. Hoscheka R.	308.9	24	1.200
14. Ljubljanska škofija	5.513.8		
Skupaj	44.561.2		20.700

Če smatramo za gozdna veleposestva vsa ona, ki imajo več kot 50 ha gozda, potem je bila z gornjim zakonom razlašena zgolj $\frac{1}{4}$ veleposestniških gozdov. Uprave razlaščenih gozdov so takoj stopile v stik z občinami, ki so postale lastnik teh gozdov. V upravah občin niso sedeli pravi zastopniki agrarnih interesentov, temveč razni izkoriščevalski elementi na vasi, zato so imeli veleposestniki lahek posel. Začeli so se dogovarjati in sklepati posebne »sporazume« z občinami pridobiteljicami glede brezplačnega odstopa dela gozdov. Na ta način bi veleposestniki ohranili velik del že razlaščenih gozdov. Večino teh sporazumov je ministrstvo odobrilo. Tako so veleposestniki ohranili skoraj vse svoje gozdove, izročili so le manjše in slabše komplekse »brez odškodnine«. Samo na treh veleposestvih do sporazuma ni prišlo. Ta tri veleposestva — oba Auersperga in Herberstein — so izgubila dve tretjini vseh razlaščenih gozdnih posestev. Subjekt razlaščenih gozdov je postala »Začasna državna uprava« in politične občine.

Tako so veleposestniki s pomočjo raznih kolebljivih in podkupljivih trgovcev, gostilničarjev in drugih izkoriščevalskih elementov na vasi izigrali agrarno reformo. Odločen boj za zemljo morejo voditi samo delovni sloji na vasi — bajtarji, mali kmetje in poljedelski delavci. Uspeh tega boja pa zavisi od politične moči teh bednih slojev.

Boj proti sramotnim sporazumom, ki so bili v resnici diktat veleposestnikov, je vodila Zveza agrarnih interesentov. V njenem okrilju je prišla do izraza tudi težnja, da naj pridejo razlaščeni gozdovi v kmetске roke, t. j. v last in upravo gozdnih in pašniških zadrug. Agrarni interesenti so osnovali 176 takih zadrug, ki bi v smislu zakona mogle postati lastnik razlaščenih gozdov. Vendar so vsi ti naporu propadli. Zadnji poskus, rešiti gozdove za kmetško ljudstvo, je bil Zvezin predlog o osnovanju posebne upravne edinice, ki bi oskrbovala in izkoriščala razlaščene gozdove v interesu agrarnih interesentov. Čisti dohodek iz tega gospodarstva bi šel najprej za odpla-

čilo odškodnin, pozneje pa v poseben fond za starostno zavarovanje malih kmetov in kmetijskih delavcev. Seveda je tudi ta pozizkus propadel. Ob pomanjkanju ljudskega gibanja, zlasti med samimi interesenti, so prodrli interesi veleposestnikov. Agrar-

ni objekti so se s »sporazumi« skrajno skrčili, agrarni subjekti pa so postali politične občine in »Začasna državna uprava«.

Dosedanji rezultat agrarne reforme gozdov:

Veleposestnik	Z agrarno reformo v ha		Šprejele v ha	
	izgubil	ohranil (okrog)	pol. občina	država
Dr. Attems	762	3.400	762	—
Auersperg K.	15.261	3.000	—	15.261
Auersperg H.	982	1.500	—	982
Windischgrätz H.	1.297	7.500	252	1.045
Dr. Born	441	3.400	441	—
Thurn V. V.	1.405	4.000	—	1.405
Thurn V. D.	1.086	2.800	—	1.086
Dr. Windischgrätz A.	1.279	1.200	—	1.279
Dr. Zabeo	1.001	3.100	—	1.001
Dr. Hoscheka	68	1.500	68	—
Herberstein	111	1.000	—	111
Skupaj	23.693	32.400	1.523	22.059

Poleg navedenih odstopljenih površin so se veleposestniki obvezali za malenkostne stalne dajatve v lesu in za nekatere služnosti v planinskih pašnikih. Zanimivo je, da so trije veleposestniki, ki jih je zakon prvotno obsegal, sploh izpadli. Od 31 veleposestnikov z nad 1000 ha gozda, ki vsi spadajo pod agrarno reformo, jih je končno ostalo 11. Teh 11 je odstopilo približno polovico prvotno določene površine ali $\frac{1}{8}$ veleposestniških gozdov sploh.

Začasna državna uprava, ki ji je pripadla velika večina gornje osmine (93 %), močno seka razlašene gozdove. Za kmetško ljudstvo pa tudi danes ti razlašeni gozdovi nimajo tistega pomena, kot bi ga od agrarne reforme pričakovali — oskrbe okoliškega prebivalstva s steljo in lesom. Ta možnost sicer na papirju obstaja, toda praktično se ni mogoče z njo okoristiti, ker je upravni aparat drag in okoren. Kmetje so na banovinski anketi v Ljubljani izjavljali: »Če hočemo dobiti voz stelje, moramo napisati prošnjo, jo poslati v Ljubljano in čakati! Prošnjo je treba

takoj kolkovati, stelje pa dolgo časa ni.« Kočevski kmetje iz neposredne bližine Auerspergovih gozdov tožijo: »Še za lovljenje polhov in nabiranje malin je treba prošnje, česar nekoč ni bilo.« Odtod tožba, »da se nam je pod grofi boljše godilo«.

Končni rezultat naše agrarne reforme je torej tak, da je bilo razlaščenih vsega $\frac{1}{8}$ veleposestniških gozdov in 38 % poljedelske zemlje pri 222 veleposestnikih. Pomen teh razlastitev se še zmanjša, če si predčimo, v kakih odnosih je kmetško ljudstvo do razlaščenih gozdov in pod kakšnimi pogoji so sprejeli agrarni interesenti poljedelsko zemljo. — Agrarna reforma v drugih na novo nastalih državah po svetovni vojni ni bila bistveno drugače izvedena kot pri nas. Tako je na Poljskem bilo v rokah veleposestnikov z nad 100 ha zemlje — 3,900.000 ha. Kljub slovesni Pilsudskijevi obljubi o razdelitvi zemlje v viharnih dneh po svetovni vojni, je bilo do l. 1929. razdeljenih samo 1,300.000 ha, t. j. tretjina veleposestniške zemlje. Neprimerno slabša je bila izvedba agrarne re-

forme na Madžarskem, boljša v Českoslovaški. Odškodnine so bile skoraj povsod izredno visoke. Na Madžarskem so morali agrarni zakupniki plačati v 10 letih polno vrednost zemlje, v Romuniji 40 kratno zakupnino itd. Najradikalnejšo agrarno reformo je izvedla vlada Aleksandra Stambolijskega v Bolgariji v letih 1921.—1923.

Vinko Kristan:

Razveseljiv pojav

Ze drugo leto izhaja v Ljubljani »Slovenska mladina« kot glasilo srednješolcev.

V prvem letniku se je revija, v kolikor je sploh obravnavala mladinske probleme, pečala izključno z vprašanji srednješolske mladine. Letos pa — kakor napoveduje uredništvo — »zapušča tradicionalni začarani krog, v katerem se je zaprla slovenska srednješolska mladina« in se postavila na širšo podlago, na pravilnejšo linijo: odločila se je, da bo začela obravnavati v svojem glasilu tudi probleme vse slovenske mladine.

Led je prebit. Pot je načeta. Potrebno je samo, da se ta pot ne ustavi in da bo šla v pravo smer.

Dosedanji odnosi med srednješolsko mladino na eni strani ter med kmetstvo in delavsko mladino na drugi strani res niso bili zavirljivi. Če bi raziskali vzroke, bi dognali, da niso samo na mladini, ampak predvsem v obdajajočih razmerah, ki so bile mladini vse prej kot naklonjene.

Tu je potrebno omeniti, da slovenska mladina ni imela enotnega mladinskega glasila, skupnega mladinskega tiska, ki bi bil neka tribuna za njene interese, ki bi bil vez med mladino različnih slojev, ki bi urejal odnose med vso to mladino, ki bi pravilno zagovarjal skupne mladinske potrebe, skupne koristi in skupno pot. To je bil eden izmed vzrokov, ki so povzročili neprecenljivo škodo pri urejanju medsebojnih odnosov slovenske mladine.

V kolikor pa je v okviru časopisja ta vez sploh obstajala, je bila tako šibka in postavljena na tako rahle temelje, da je o njej težko resno razpravljati. Naše mladinsko časopisje je sploh problem zase. Vsebinsko je po večini urejano tako kot bi slovenska mladina ne poznala in se ne zanimala za druge stvari kakor za sentimentalne pesmi- ce petošolcev, za cmerave povestice, za »fuzbalske« tekme in morda še za kino, gledališče itd. Njena bodočnost, njen položaj v družbi, njen odnos do okolice in do dru-

Tam je v dveh letih prejelo zemljo 60.000 kmetov, maksimum je bil utrjen na — 30 ha! — Spričo slabe izvedbe agrarne reforme v agrarnih državah na vzhodu od linije Gdansk-Sušak (z izjemo Bolgarije) je agrarna reforma še vedno nadvse preč socialni in politični problem v teh državah.

žbenih vprašanj pa kakor da je postranska stvar ali drugovrstnega značaja.

Zalostna resnica je, da večina teh tako zvanih mladinskih revij pita mladino večji del z neživljenjsko navlako, s snovjo, ki jo namenoma in v skladu s svetovnim nazorom skupine, ki to časopisje izdaja, primer- no prežvečijo, da bi mladine ne boleli želo- dci, če bi ji dajali tvarino v preveč trdi vsakdanji obliki.

Precejšnja napaka srednješolske mladine je bila tudi ta, da se je preveč utesnjevala v svoj lastni krog, se zapirala vanj in ni sledila življenjskemu toku vsega naroda. Ce- lo lastne interese je zanemarjala in jih ni poznala, še manj pa je poznala in pozna, kako živi, kako dela in kakšne potrebe ima kmetstva in delavska mladina. Zato je skraj- ni čas, da je tudi srednješolska mladina spremenila svoje stališče in se bolj na širo- ko razgledala okrog sebe. Kmetске, delav- ske in srednješolske mladine ne sme motiti to, da eni živijo v mestu, drugi na vasi; da eni živijo v palačah, drugi v predmestnih barakah; da so eni duševni, drugi fizični del- lavci. Motiti ne sme te mladine niti to, če obstojajo malenkostne razlike v socialnem položaju. Naša dolžnost in naloga je, vedno bolj se med seboj povezovati, vedno bolj se spoznavati in sodelovati. Sodelovanje je prvi pogoj, da bomo mogli postaviti enotne zahteve za skupne interese. Tako tesno so- delovanje je najvažnejši temelj bodoče skupne poti, ki je danes bolj kot kdajkoli potrebna.

Načelo te skupne poti pa mora biti: **da sodelujemo vsak svoje in vsi skupne probleme.** V tem smislu tudi kmetstvo-mladinski pokret, ki objema precejšen del slovenske kmetске mladine, z veseljem pozdravlja stremljenje srednješolske mladine in želi samo to, da bi se čimprej ustvarila resnična in čim tesnejša vez, ki more biti vsej mla- dini samo v veliko korist.

Zveza kmetških fantov in deklet v Ljubljani

sklicuje

15. redni občni zbor,

ki se bo vršil

**v nedeljo, dne 26. novembra 1939, ob 10. uri dopoldne
v spodnji dvorani hotela Miklič, Masarykova cesta
(nasproti glavnega kolodvora) v Ljubljani**

DNEVNI RED:

1. Otvoritev.	5. Poročilo revizorjev.
2. Čitanje in odobritev zapisnika 14. rednega občnega zbora.	6. Delovni načrt za bodoče leto.
3. Poročila Zvezinih funkcionarjev in načelnikov odsekov.	7. Določitev članarine.
4. Poročila predsednikov Okrožij.	8. Volitev novega odbora.
	9. Slučajnosti.
	V Ljubljani, dne 21. oktobra 1939.

Za Zvezo kmetških fantov in deklet:

Ivan Nemeč, l. r.
t. č. tajnik II.

Ivan Kronovšek, l. r.
t. č. predsednik.

Jože Škerjanec:

Izkoristimo čas!

Lepa je pomlad v cvetju in zelenju, ko bogotno vzklije ljubezen v mladih srcih. Težko jo pričakuje vsak. Počutimo se dobro, smo razpoloženi in veseli. Skratka, vsi smo prerojeni.

Vsaj skoro tako se počutimo jeseni. Narava se sicer pripravlja na počitek, nas pa le navdaja zavest, da smo poletno delo dokončali in opravili svojo dolžnost. Vse sile smo žrtvovali zemlji in obstoju človeštva. Tako čakamo mirne vesti zime in zopetne oživitve narave.

In še nekaj nas navdaja v jesenskem času. Zopet zavest, da bomo čas, ko narava počiva, posvetili sebi in izkoristili vsako priliko, da se izpopolnimo za bodoče naloge v življenju. Saj moramo odkrito priznati, da se skozi vse leto zanemarjamo in moramo, čeprav nehote — na sebe skoraj popolnoma pozabiti. Težko in naporno delo nam tudi ubije dobro voljo, nam jemlje čas in onemogoča marsikaj.

Kaj bomo torej storili? Kolikor nas je pametnih in zavednih fantov in deklet —

smo si o tem na jasnem. Mi bomo izkoristili vsako možnost, da se še bolj izobrazimo. Zato bomo skrbeli v naših Društvih kmetških fantov in deklet za čim živahnije delovanje. Izven društva pa zopet glejmo, da napravimo svojo dolžnost. Pritegnimo v svoj krog še tiste fante in dekleta, ki ne vedo in se sami ne domislijo, kako važna je izobrazba za naše nevedne ljudi. Prepričajmo jih, da jih gola zabava in vasovanje ne bo nikamor pripeljalo.

Naši ljudje tudi premalo čitajo. Tudi tu posežimo vmes. Ljudi je treba pač prepričati o koristnosti časopisov in knjig, in sicer takšnih, ki pišejo tako, da bodo postali bolj pametni in podkovani, da bodo bolj zavedni in odločnejši — ne pa obratno.

Zato vsi tisti, ki ste že spregledali, ne stojte ob strani! Budimo in dramimo tiste, ki so še brezbrizni in ki so prav tako potrebni napredka, kakor mi. S tem bomo veliko napravili za razmah kmetške prosvete in kmetško-mladinskega gibanja!

Izpolnimo svojo obljubo!

Pozivamo tovariška Društva kmetijskih fantov in deklet, da ob zaključku pred zvezinim občnim zborom pregledajo in pretehtajo svoje delovanje. Vsa društva so prejela svoje minimalne načrte, ki jih je Zveza odobrila in se morajo brezpogojno izvršiti. Zeleni bi bilo, da ne bo nobenega društva, ki ni predelalo v celoti svojega minimalnega programa. Do občnega zbora nas loči le še nekaj tednov. Pohitite radi tega, tovariši in tovarišice in izpolnite svojo dolžnost nasproti sebi in svoji organizaciji. Skozi vse poletje je naše delo spremljala vedrina, borbenost in trdna volja. Ta odločnost naj

vodi vse do konca pri vsakem delu in ob vsaki priložnosti. Z novim letom vas čakajo, tovariši in tovarišice, nove naloge, novi načrti, zato moramo tudi radi tega delo iz sedanjega programa končati. Vedno nas mora voditi misel čim večje popolnosti, ki je lastna samo našim organizacijam. Na občnem zboru Zveze boste, tovariši in tovarišice, polagali obračun. Pazite, da vaše Društvo kmetijskih fantov in deklet ne bo med zadnjimi! Novo leto prihaja! Neve misli, novo delo, novi uspehi morajo biti naše vodilo! Vse skupaj pa naj služi dvigu slovenske vasi!

*Zveza kmetijskih fantov in deklet
v Ljubljani.*

Naše delo napreduje

V zadnjem času so nam razmere preprečile, da nismo mogli izpeljati vsega dela v smislu našega minimalnega načrta, toda tudi v tem času nismo mirovali. Z vsemi razpoložljivimi sredstvi je kmetijska mladina nadaljevala delo v svojih Društvih kmetijskih fantov in deklet in sicer kljub težavam in številnim zaprekam. Naše vasi niti za trenutek niso popustile. S polno pravico lahko rečemo, da smo ponosni na vse tiste fante in dekleta, na vse tovariše in tovarišice, ki tako odločno zastopajo idejo kmetijsko-mladinskega gibanja in z vso požrtvovalnostjo izvajajo naš skupen prosvetno-kulturni program.

Iz Nemčavcev-Markiševecev

nam pišejo, da je agilni pripravljalni odbor Društva kmetijskih fantov in deklet priredil igro »Prisego o polnoči«, ki je zelo dobro uspela in prinesla dober moralni in materialni uspeh. V režiji tov. Franca Šebjaniča so se mladi igralci tako dobro izkazali, da je bila vsa vas in okolica navdušena nad njihovim delom. Naše mlade moči bodo z igro nadaljevale in skušale ustvariti dobro igralsko skupino, ki naj služi širjenju izobrazbe na vasi. Tudi ostalo prosvetno delo pri tem ne bo izostalo, saj se v polni meri zavedamo, da predstavlja Društvo kmetijskih fantov in deklet pravo vaško univerzo.

Tudi iz spodnjega Prekmurja nam poročajo, da je pripravljalni odbor Društva kmetijskih fantov in deklet v

Dolnji Bistrici

z velikim uspehom igral Golarjevo »Vdovo Rošlinko«, ki je privabila vso vas z okolico vred. Igro so igralci nato ponavljali tudi v

Trnju,

kjer so ponovno želi od gledalcev navdušeno priznanje. Isti igralci so tretjič ponovili igro v Murski Soboti, kjer so se gledalci pohvalno izrazili o mladih kmetijskih igralcih.

Tudi pri drugih Društvih kmetijskih fantov in deklet delo ni mirovalo. Pri nekaterih pridno vadijo igre za predstoječo zimsko sezono. V

Skaručni

pripravlja Društvo kmetijskih fantov in deklet igro »Tlačani« in bodo naši igralci nastopili s to zanimivo igro sredi novembra. V

Gotni vasi

pripravljajo tretje dejanje igre »Velika puntarija«, ki bi morala biti igrana že v začetku oktobra, pa so razmere delo preprečile.

Novo Društvo kmetijskih fantov in deklet se je ustanovilo v

Kapelah

pri Brežicah, kjer so za ustanovitev vodili dolgo borbo. Društvo je bilo z velikim veseljem sprejeto v vsej okolici, ki naj prinese v našo vas razmah in res novo življenje.

V odbor so bili izvoljeni tile tovariši in tovarišice: Jože Šepec, predsednik; Anica Vidmar, podpredsednica; Ivan Veble, tajnik; Anton Kovačič, blagajnik; odborniki so: Anica Petelinc, Ivan Podvinski, Tončka Zupančič, Rezika Šepec. V nadzornem odboru sta: Andrej Podvinski in Franc Voljčanšek. V minimalni delovni načrt je sprejelo novo Društvo kmetijskih fantov in deklet za prihodnjo sezono naslednje prireditve: 2 igri, 2 tekmi iz kmetijskega dela, nekaj članskih sestankov s predavanji in izlet.

Društvo kmetijskih fantov in deklet v

Očeslavcih

je imelo trgatev grozdja v Okoslavcih, da si pridobi nekaj denarnih sredstev za ureditev knjižnice. Okrožje kmetijskih fantov in deklet v

Ljubljani

je imelo svoj redni občni zbor v nedeljo, dne 8. oktobra t. l., na katerem se je razpravljalo o storjenem delu in izdelalo načrt za prihodnje leto. Na občnem zboru je bil izvoljen tudi nov odbor pod predsedstvom tov. Ivana Dovča iz Šmartnega ob Savi.

V raznih krajih Slovenije se je zadnji čas pojavila želja po ustanovitvi novih Društev kmetijskih fantov in deklet, kar pozdravljamo z največjim zadovoljstvom. Vemo, da se bodo zganili kmetijski fantje in dekleta še marsikje, ker jim daje zimski čas nekoliko več prilike, da se posvetijo svojemu napredku. Z ustanavljanjem novih društev dokazuje naša vaška mladina svojo zavednost in voljo, da si pribori priznanje in upoštevanje. To nam daje upanje, da bodo nastopili v naših zapuščenih vaseh novi časi, katere si bomo priborili z lastno močjo in voljo!

Poročila o delovanju ostalih Društev kmetijskih fantov in deklet bomo prinesli v prihodnji številki.

Zadnji opomin!

Tovariška Društva kmetijskih fantov in deklet zadnjič pozivamo, da nemudoma poberejo naročnino za »Gruda« za l. 1939. in morda zaostanke iz prejšnjih let. Denar nakažite s točnim seznamom upravi. — Vzroke smo že pisмено sporočili.

»GRUDA«

Razlaga tujih besed

● **Hiperprodukcija in hiperpopulacija.** Hiperprodukcija je razložena v zadnji (9.) številki, tiskarski skrat pa je zamenjal hiperprodukcijo s hiperpopulacijo. Hiperpopulacija je razložena v osmi številki letošnjega letnika »Gruda«. Citatelje prosimo, naj to popravijo in naj pomoto oprostite!

● **Reforma** pomeni preosnovo, preustroj. Agrarna reforma je torej zemljiška preosnova, to se pravi, da je dobila druge gospodarje, da je bila razdeljena. Zahteve po agrarni reformi je prva uresničila francoska revolucija l. 1789. v Franciji. Drugod po Evropi se je agrarna reforma različno uveljavljala. V Rusiji jo je po svoje izvedla revolucija l. 1917. Pri nas je bila graščinska zemlja razdeljena po l. 1848., vendar agrarna reforma še danes terja spremembe, ker je še zmeraj velika množina zemlje v oblasti veleposestnikov in cerkve. Ena takšnih dežel je Španija. Tam je 50 % obdelovalne zemlje v rokah velikašev, kapitalistov in visokih cerkvenih dostojanstvenikov. Kako se je boj končal, je vsem znano. Pri nas tudi še čaka mnogo zemlje, da se razdeli, ker drugače bodo morali kmetje še naprej stradati na svojih malih kmetijah, ali pa se izseljevati in hoditi za delom v Francijo, Nemčijo, na jug naše države itd. Vprašanje agrarne reforme je že dvajset let najbolj pereče vprašanje za revno kmetijsko ljudstvo.

● **Fevdalizem.** Frankovski vladarji so zemljo, ki so si jo v bojih pridobili, dajali v fevd (izkoriščanje) svojim zvestim pristašem in vojskovodjem. Ta zemlja, ki so jo ti velikaši sprva uživali samo do smrti, je pozneje postala dedna. Tako je nastalo v Evropi plemstvo (grofje, baroni itd.), ki je imelo v lasti vso zemljo, nad njimi pa je vladal kralj ali cesar. Kmet je grofom tlačnil in bil le suženj brez vsakih pravic. S fevdalizmom je na zapadu pometla francoska revolucija l. 1789., na vzhodu pa ruska revolucija l. 1917. Ponekod v Evropi se fevdalizem tu pa tam še zmeraj drži, kar smo omenili že zgoraj, dolgo pa se gotovo ne bo.

● **Ekonomija** je nauk o gospodarstvu, o umnem gospodarstvu. Nekdo upravlja svoje posestvo ekonomično, to se pravi, da gospodarji varčno in preudarno, tako da mu posestvo prinaša čim več koristi. Ekonom pa je tisti, ki posestvo, podjetje upravlja; ekonom je vedno študiran človek, ki je končal srednjo ali visoko ekonomsko šolo, ozir. kmetijsko nižjo, srednjo ali visoko šolo.

Človeški um obvladuje prirodo

Letos v poletju je bila v Moskvi odprta velika kmetijska razstava, ki kaže najnovejše pridobitve in izvanredne rezultate naj-sodobnejših metod v poljedelski proizvodnji, velikanski porast kulture na vasi in njenega blagostanja. Tako obsežne kmetijske prireditve, na kateri bi sodelovalo toliko neposrednih proizvajalcev in ustvarjalcev materijalnih dobrin, do sedaj še ni bilo.

Razstava obsega 52 paviljonov posameznih vej proizvodnje. Tu dobimo obširen pregled bogatih izkušenj te poljedelske dežele. Pridobitve najboljših znanstvenikov in ostalih ljudi, ki delajo v poljedelstvu, niso prikazani samo v obliki diagramov, slik in podobnega, nego v paviljonih je videti tudi preizkušene, selekcionirane (izboljšane) in na novo odkrite bilke, rastline, drevesa in druge stvari.

Tako je na primer tu 29.000 raznih kultur žita, sadja in zelenjave. Velike ploskve so določene za razstavno setev. Na prostoru 15.000 m² (1 m² — en kvadratni meter — je 1 m široka in 1 m dolga ploskev) boljše vrste zelenjave, sadja in drugega rastlinstva. Da dobimo pravo predočbo o obsegu razstavljenih zasajenih rastlin, moramo povedati, da je zasejanih 21 kultur in 580 vrst. V sadovnjaku, ki ima površino 46.000 m², je zbrana bogata zbirka Mičurinovih vrst sadja; zasajenih je 15.200 drevesc. (Mičurin je znani ruski sadjar-veleum, ki je vzgojil nešteto vrst sadja in zelenjave, mnogo doslej nepoznanih sort.

Na razstavi je prikazan tudi poljedelski zemljepis ruske države, kjer se nazorno vidi, kako različne kulture potujejo v nova področja: pšenica na sever, sladkorna pesa v Kirgizijo, Kazahstan in Sibirijo, riž na severni Kavkaz itd.

Na ozemlju razstave se dvigajo velikanski hlevi za konje, krave, svinje in ovce. Najnaprednejša živinorejska gospodarstva so razstavila 175 konj, 240 krav, 130 mlade rogate živine, 550 ovac, 20 koz, 450 svinj, mnogo mul in nepregledno število malih živali.

Razstava je med kmeti izzvala silno zanimanje. 30.000 kolhozov (kolhoz je edinic

skupnega gospodarstva, kot nekakšna zadruga) je zaprosilo za dovoljenje, da sme sodelovati, poleg vseh njih pa tudi 15.000 kolhoz-nih živinorejskih farm in desetstisoči poedin-cev. Kljub temu, da bo razstava odprta tudi še leta 1940., so vendar morali mnogim odkloniti sodelovanje.

V petih dvoranah glavnega razstavnega paviljona je prikazan celoten razvoj poljedelskih razmer vseh krajev Sovjetske Zveze od starih časov do danes. Prikazane so težkoče in borbe pri ustvarjanju in organiziranju kolektiva, te najnovejše oblike poljedelskega gospodarstva, kamor je — kakor v industriji — prodrla najširša racionalizacija. Primitivni plug je izginil. Pojavili so se traktorji in druge naprave, stotisoče stro-

Ruski vojak na straži ob drž. mejniku

jev je prišlo v vas, da bi olajšali delo kmet-skemu človeku. Slike in statistike nazorno prikazujejo mučno, suženjsko delo pri mlač-
vi v preteklosti in lahko, vseh muk rešeno delo z modernim mlatilnim strojem »kom-bainom«.

Traktor 15 konjskih sil obdeluje v USA (Združene države ameriške) povprečno 90 hektarjev, v Rusiji 470 ha, kar je petkrat to-liko. Vasi slabih žetev in stalnega gladova-nja so izginile. Pred žetvijo 1938. je imela vsaka kmetška družina povprečno zalogo okrog 700 kg žita.

V dvorani »Poljedelska znanost in proiz-vodnja« so razstavljene vse pridobitve uče-njakov, ki so prisilili zemljo, da daje brez-primerne sadove. Tu vidimo vsa ona čude-sa, ki so se zdela kot fantazija iz bajke, tu

vidimo dokumente nadmoči človeškega ra-zuma nad prirodo.

V poslednji dvorani »Kultura, življenje in obramba zemlje« prikazujejo v tisočih pri-merih novo vas s šolami, bolnicami, porod-nišnicami, knjižnicami, gledališči, kini itd.

Kmetске množice iz vse prostrane, širne sovjetske dežele in odposlanstva iz raznih držav hodijo na to razstavo in se čudijo člo-veškemu umu, ki je premagal prirodo, ču-dijo se in dajejo priznanje človeškim ro-kam, ki opravljajo vse to delo z brezpr-imerno vztrajnostjo in vodijo novim uspe-hom nasproti.

Človek je spoznal prirodo in jo premagal; in kakor mu je bila prej kot neznanica tuja in neprijazna, mu je sedaj naklonjena in mu služi.

Jič:

Baltiške države

Republika Litva

Najjužnejša baltiška država je republika Litva. Njena jugozapadna soseda je Nemčija, južna in vzhodna je Rusija, severna pa Latvija ali Letonija. Do priključka Vilna, glavnega mesta Litve, ki je pripadalo prej Poljski, je bila pretežna večina prebivalstva litavske narodnosti in protestantske veroizpovedi. Sedaj se je število Poljakov, ki tvorijo največkrat litvansko narodno manjšino, znatno dvignilo; prav tako tudi število katoličanov.

Zgodovina Litve je po davni preteklosti zelo podobna zgodovini Latvije in Estonije. V srednjem veku si je priborila Litva moč in oblast nad sosednimi pokrajinami. Litavski vladarji so bili v personalni zvezi s Poljsko, to je, da sta imeli Litva in Poljska skupnega kralja. Največjo moč je imela Litva za časa kraljev Jageloncev, ki so Litvo kakor tudi Poljsko visoko dvignili in priborili državi velik ugled. V kulturnem pogledu pa ni Litva tedaj niti najmanj zaostajala za zapadno Evropo. Ko so si evropske velesile delile Poljsko, je pripadla Litva Rusiji, ki je kmalu zatrla mlado narodnostno gibanje, ki je nastajalo pod vplivom idej, ki so prihajale iz zapadne Evrope. Pod pritiskom ruske oblasti je bilo zatrto tudi vse litavsko kulturno življenje, ki se je pričelo na novo obnavljati šele proti koncu preteklega stoletja.

Sredi devetnajstega stoletja so se pričele tiskati v tujini, največ v Nemčiji, prve litavske knjige in pozneje tudi časopisi. Prvi li-

tavski časopis v Rusiji pa je izšel šele 1904. leta v Vilnu. Izobrazba Litavcev je bila do svetovne vojne na nizki stopnji. Polovica prebivalstva je bila nepismena, drugi polovici pa je primanjkovalo knjig in časopisov, ker je ruska oblast skrbno pazila, da se ni razširjal med ljudstvom tisk, ki je bil ruske-mu in nemškemu plemstvu nevaren sovraž-nik.

Veliko se je trudil za izobrazbo litavskega kmetškega ljudstva učitelj Gabrys, ki je de-loval proti koncu preteklega in v začetku tega stoletja. Po njegovi zaslugi se je usta-novilo mnogo šol in na njegovo pobudo je pričelo učiteljstvo poučevati v šolah v litav-skem jeziku, kar do tedaj ni bil običaj. Za dvig kmetškega ljudstva je ustanovil Kmet-sko zvezo, ki je predhodnica litavskega kmetškega gibanja. Na pobudo Kmet-ske zveze se je vršil konec leta 1905. prvi li-tavski kongres, ki se ga je udeležilo nad 2000 delegatov. Kongres je vodil dr. Basanavi-čius, ki je predložil zborovalcem načrt o osvoboditvi litavskega naroda. Njegov načrt je bil soglasno sprejet in se je skušal ob priliki prve ruske revolucije, ki je izbruhnila malo kasneje, tudi izvesti, toda litavski re-volucionarji so bili premagani in mnogo jih je bilo obsojenih na daljšo ječo, ali pa iz-gnanih v Sibirijo. Kljub vsemu nasilstvu in porazu, pa je med ljudstvom živela misel o narodni svobodi.

V svetovni vojni je bila Litva popolnoma upustošena. Preko njenege ozemlja so se va-

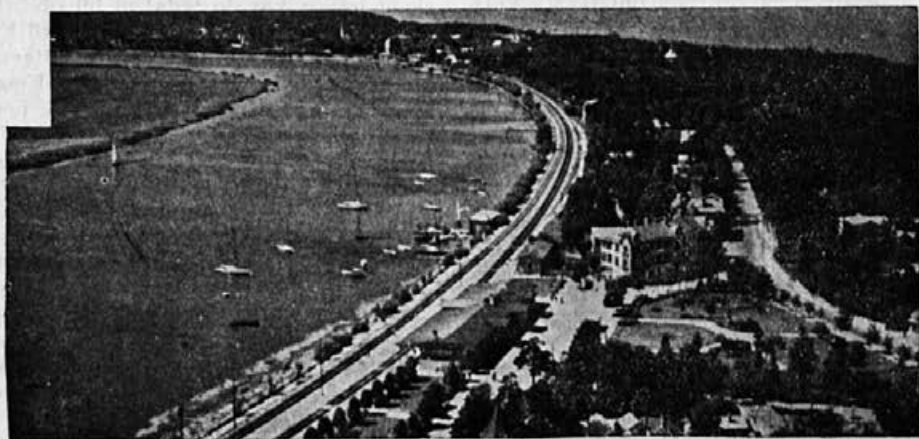
lile zmagujoče nemške armade, ki so uničevale in oplenile še tisto, kar so pustile prebivalstvu ruske čete. Vsa dežela je bila eno samo pogorišče in razvalina. Nemci so takoj po zasedbi Litve pričeli vpeljavati svojo oblast, s katero pa so bili Litvanci prav tako nezadovoljni kot z rusko. Med one Litvance, ki so živeli v tujini, je prihajalo spoznanje, da je napočil čas, ko se bodo otresli tuje nadvlade in ustanovili lastno narodno državo. To se jim je 18. februarja leta 1918. tudi posrečilo. Tega dne so proglasili predstavniki litavskega naroda narodno neodvisnost in Litvanci so postali po treh stoletjih zopet svobodni. Vendar se je morala mlada država še precej časa boriti za svojo neodvisnost. Na eni strani so jo okrnili Poljaki, ki so zasedli njeno glavno mesto Vilno, ki je bilo do letos poljsko, ko so jo zavzeli in jo Litvi vrnili Sovjeti. Z druge strani pa so pritiskali nanjo ruski boljševiki, ki so skušali v deželi vpeljati boljševiški režim. Po štirih letih samostojnosti so se razmere vendar toliko uredile, da ni bilo več nevarnosti za državo in njeno neodvisnost. Ker pa ni imela Litva nobenega pristanišča, so ji prisodile velesile pristanišče Klajpedo ali Memel, ki ga je morala vrniti letos spomladi Nemčiji. Izguba Klajpede je bila za Litvo velik udarec, ker je tako postala skoraj tri milijonska država brez vsakega pravega pomorskega oporišča, kar ima zlasti za njeno trgovino dalekosežne posledice. Sedaj se trudi Rusija, da bi ji Nemčija vrnila Klajpedo, kjer bi si zgradila svoje vojaško oporišče, kar bi imelo za Rusijo brez dvoma velik pomen.

Politični boji so bili med Litvanci vso politično dobo zelo živahni. Posamezne me-

ščanske stranke so se borile za oblast in nekatere so bile celo podpirane iz tujine; predvsem iz Nemčije. Toda kljub vsem spletkam in nakanam meščanskih strank, je vendar kmetška stranka večkrat odločilno posegla v litvansko politično življenje in s svojimi reformami mnogo pripomogla k dvigu kmetijskega ljudstva. Po zaslugi kmetijske stranke je bila izvedena agrarna reforma in se je organiziralo združništvo, ki ima za litvanske kmete nedvomno velik pomen. S pomočjo vojaštva in gospodarskih magnatov je bila državi končno odvzeta oblika demokracije in zavladala je diktatura, ki je imela oblast do zadnjih dni.

Z diplomatskim posegom sovjetske Rusije v Evropo, je nastopil tudi za baltiške države nov položaj. Rusija je pričela širiti svojo oblast. Prva, ki je morala kloniti pred Rusijo, je bila Estonija; njej je sledila Latvija in nato še Litva. Kot najjužnejša država ima Litva za Rusijo največji pomen, kajti prav v Litvi si bo zgradila svoja največja vojaška oporišča in utrdbe, ki jo naj ščitijo pred morebitnimi napadi. Pogodba, ki je bila sklenjena med Litvo in Rusijo, dovoljuje Rusiji, da vzdržuje na litavskem ozemlju določeno število vojaštva, kar je seveda za Rusijo ogromnega pomena. Na drugi strani pa jamči Rusija za litavsko nedotakljivost in neodvisnost.

Novi položaj na Baltiku ima za Rusijo ogromen pomen. Danes je ne loči nič od baltiške obale; pot do nje je prosta in plačale so jo baltiške države za ceno svoje neodvisnosti in so danes samostojne samo še formalno. Dejansko je njihov gospodar Rusija, ki je tako zopet dobila nazaj po vojni izgubljene pokrajine.

Iz baltiških držav — Pogled na kopališko mesto Majori ob Vzhodnem morju

KMETSKA ŽENA IN DEKLÉ, ZA NJENE ROKÉ IN SRCÉ

Pri haloških materah in otrocih

Tam, kjer vzvalovijo iz nižine ob Dravi prve vzpetine, ne previsoke, a vse bolj in bolj strme, so Haloze; tam je doma življenje v vsej svoji grobi resničnosti. Povzpni se mimo strmo nagnjenih gorc, kjer ob hudi pripeki preko vsega poletja dozoreva grozdje, do nizkih bajtic, ki leže raztresene po grebenih!

Kopica otrok nas obkoli, nezaupno nas gledajo z udrtimi očmi in bledimi obrazki. »Ali ste sami?« — »V gorci so, ob šestih bodo prišli ali pa še kasneje,« odgovarja najstarejša. Trinajst let ji je; prisodili bi jih ji deset, tako šibko je njeno telo. Za njo se stiskajo še 11- in 6 letna brata ter 8 letna sestra.

»Kdo je pa kuhal opoldne,« postajaš radoveden. Otroci se nasmihajo, gledajo nas, kakor nas ne bi prav razumeli. »No, kaj ste jedli opoldne,« jim prigovarjaš.

»Hruške — pogledjte jo, kako je polna!«

Potem še zveš, da so jedli zjutraj žganke in da gredo za večerjo največkrat spat. Če ne bi bila hruška tako polna, bi jedli tudi opoldne žganke, prestane, od zjutraj. Pogledaš skozi okno. V bregu se košatijo lepa, mlada drevesa, dozorevajoče sadje se ti vabljivo smehlja. »Kmalu pa boste imeli že več sadja,« praviš v dobri nadi. »Ne, ne, tega ne homo smeli, to je »gospodovo!« nam pojasnjujejo. V hlevu pa stoji živina, ki je tudi »gospodova« — za vožnjo, zato krave nimajo mleka. Čemu tudi, saj gospod, ki le včasih pride iz mesta, nima kaj početi z njim. »Pa hodiš že kaj v šolo,« povprašaš osemletno.

»Ne še, mogoče me bodo zdaj v jeseni vzeli.« Spet ne razumeš, zato ti razlaga, da jo je učiteljica odklonila, ker je bila prešibka za šolo. »Saj je sosedova še starejša,

pa je tudi niso vzeli!« In še to zveš, da pozimi starejša dva nista hodila v šolo — ne morejo jim kupiti čevljev in obleke — da 16 letna Micika letos že dela v gorci in da sta najstarejša dva že odšla v svet: v dolino za hlapca in v mesto za služkinjo. Napravila sta prostor drugim, saj je soba tako majhna in temna celo sedaj, ko mežika skozi mala okna pozno popoldansko sonce in riše na ilovnata tla svetle lise. Peč v enem in postelja v drugem kotu sta poleg mize edina oprema v stanovanju. Kam neki je mati postiljala vsem otrokom?

Po ilovnatem kolovozu te vede pot od kočice do kočice. Priroda se zgrinja pred tabo v vsem svojem razkošju, tebi pa je vedno tesneje pri srcu: kaj je s temi otroci, kaj so zakrivali? V gorice je uprto sonce, da grozdje zori. Upognjene postave viničarjev se z muko vlačijo po njih: dan za dnem, od jutra do večera, vedno ista pesem: gori, doli; sestradane, pijane od utrujenosti.

»Če še ta teden ne bo dežja, se bo trti poznalo,« zaskrbi gospodarja, ki si na dvoirišču ogleduje vreme. Še je sam svoj gospodar, čeprav ga duše dolgovi in se pozimi vtihotaplja beda v hišo. »Hujše je nam kot viničarjem,« pravi žena. »Premalo zemlje imamo. Kar ostane od suše in toče, ni dovolj za vse leto. Viničarji dobe vsaj svoj denar in si lahko vse kupijo. S čim naj kupimo mi, če nimamo ničesar prodati. Le sadje bi lahko prodali, kadar obrodi, če bi imeli cesto tod mimo. Viničarju je vseeno, kakšna je letina, gospod mu prav toliko plača.« Ni še izginila v ovinku viničarka, ki je tožila:

»Poglejte jih, na svojem so, zase delajo. O, če bi mi mogli priti na svoje! Tako pa vse leto delamo za tisto malo njivo, za streho nad glavo, za hruško, ki rodi le

vsako drugo ali tretje leto in za 5 dinarjev na dan. Jeseni pride iz mesta gospod, odpeljejo mu grozdlje, sadje, vino, drva, sadove naših žuljev. Če je dobre volje, nam pusti nekaj tropin za žganje.«

Od kočice do kočice, iz gorice v gorico gre tvoja pot: novi obrazi, novo gorje.

Mati desetih otrok gara ves dan v tuji gorici, njene misli so doma: pri otrocih, ki so sami in lačni, pri najmanjšem, ki leži zamazan v raztrganih plencah, pri dozoreli pšenici, ki je ni časa požeti. Tudi zadnji otrok bo zrastel brez mleka, mati ni mogla otrokom dajati svojih življenjskih sil, izpilje so jih »gospodove« gorice. Rodila je brez babice, drugi dan je že delala. Njena mati je umrla »od dela in trpljenja« ...

»Pri vas ni bilo nič otrok?« ... povprašaj drugo, ker je v hiši in okrog nje tiho kot v cerkvi. Rodila je osemkrat, zato da jih je pet umrlo, pozimi od prehlada, ker niti na peči ni bilo toplo. »Boljše je tako, živi so morali vsi po svetu,« se tolaži. Prvi mož je umrl za jetiko, drugi se napije od hudega in jo pretepa.

Lizi iz Dolene je ponoči umrlo prvo dete, nekaj ur po porodu. Bilo je pač v času žetve in mlačve, delala je do zadnje minute. Kakor vse, je tudi ona nosila vodo iz globoke grabe, pol ure ali eno uro daleč.

Koliko ljudi je že prišlo v Haloze, da bi pogledali bedi in njenim vzrokom odkrito v obraz? Haložani dobro vedo, da prihajajo le tisti, ki hočejo izmozgati iz njih še preostale življenjske sile!

Nekaj gospodov iz mesta si deli vso zemljo, viničarji jim obdelujejo gorice. Ob njihovo obširno posest so prislonjene skromne njivice malih posestnikov-gormanov. Zemlja jih ne živi, k »gospodu« hodijo na dnino. Prijazen je s ponižnim gormanom. Čez nekaj let bo gorman »na kantu«, gospodova posest bo rasla! Med viničarji in gormanom vlada zavist, ustvarja jo gospoda iz mesta, da bi preprečila enoten nastop vseh izkoriščanih za svoje pravice. Gospoda si je vzgojila suženjsko vdane služabnike, niti nadzornikov v gorici ne potrebuje; ljudje gredo v svoji stiski tako daleč, da sami »nadzorujejo« drug drugega.

»Še se spominjam časov, ko smo bili na svojem,« ti pripoveduje mlada viničarka. »Sčasoma bodo pa postali vsi do zadnjega viničarji, takrat se bo moralo nekaj zgoditi!« Trdno veruje, da jih bodo poklicani rešili nevdržnih razmer, čeprav si skoro ne upa misliti na boljše čase.

Kdo je kriv propadanja naših ljudi; kdo bo nosil odgovornost, če bo v ljudeh umrla zadnja vera v pravično oblast?

Na vrtu pospravimo ostanke zelenjave, zlasti suho slamo od paradižnikov, zeljne košlje, kratka vse, kar je ostalo neizrabljeno. To moramo storiti radi tega, da preprečimo širjenje raznih bolezni, katerih kali prezimijo v ostankih in spomladi ponovno napadajo mlade rastline.

Kjer imamo na vrtu težko zemljo, jo prekopljemo in pognojimo s hlevskim gnojem že sedaj v jeseni.

● Vrtnice moramo takoj povezati v slamo ali poviti in pokopati v zemljo, da jih zaščitimo pred mrazom.

● Listnati ohrovt še pred zimo enkrat okopljemo, da uničimo plevel in ga odstranimo z vrta radi razlogov, ki jih spodaj navajamo.

● Zimnico preglejmo, če morda ni pretopla, ker v takem slučaju gniloba lahko ves trud uniči. Skrbimo tudi za zračenje podpisnic in kleti, kjer imamo spravljeno zelenjavo, krompir in peso.

● Lončnice spravimo v prostore, ki so zaščiteni pred mrazom; paziti moramo, da v teh prostorih ni preveč toplo in da se lahko večkrat prezračijo.

● Semenje, ki smo ga spravili v shrambi, preglejmo, če morda ni splesnelo ali pa je tudi shramba prevlažna. Vlažno seme je podvrženo kvaru, zato semenske zavoje in škatlje večkrat preglejmo, da nam ostane seme do pomladi zdravo in kaljivo.

ZA KUHINJO

Ohrovtova juha: Ohrovt operi in ga zreži na tanke rezance. Na vroči masti zarumeni seseklano čebulo in prideni opran ohrovt, ki ga duši pokritega. Pridno mešaj. Ko se posuši vsa voda, potresi ohrovt z nekaj žlicami moke, ki jo tudi dobro prepraži. Nato zalij z vodo in prideni na kocke zrezan olupljen krompir. Osoli, popraj in kuhaj tako dolgo, da se krompir zmehča.

Zelenjavni rižoto (drugi način): Ohrovt duši prav tako kakor za juho. Namesto moke prideni riž, dobro prepraži in vse to zalij s paradižnikom, ki si ga razrezala in skuhalo brez vode. Osoli in imej na strani štedilnika tako dolgo, da se tekočina posuši in riž zmehča. Lahko dodaš malo popra. Na mizo daj s solato.

Picekova juha: Na vroči masti zarumeni čebulo. Prideni poljubne dele piščanca (vrat, peruti, drob, noge) in vse skupaj duši pokrito, da se meso zmehča. Medtem prilivaj malo vode. Potresi z moko, ki jo še prepraži in zalij z vodo. Prideni kuhan, pretlačen paradižnik, sol, poper in še malo pokuhaj. Preden daš na mizo še malo okisaj in prilij nekaj smetane.

Picekov paprikaš: Zreži piščanca na manjše dele. Na vroči masti zarumeni precej sesekljane čebule, prideni nekaj sladke paprike in jo prepraži. Potem daj zraven piščanca, prilij malo vode in pokrito duši tako dolgo, da se meso zmehča. Ko se posuši ves sok, potresi z moko, ki jo še dobro prepraži. Nato pa zalij z vodo, prideni kuhan, pretla-

Perilo je hitro oprano

če vzameš vedno
SCHICHT^{ovo}
TERPENTINOVO MILO

...in za namakanje žensko hvalo

čen paradižnik, nekaj soli in še malo pokuhaj. Pred koncem prideni precej smetane in deni na mizo poleg krompirja. To je zelo okusna jed.

Paradižnike spravi tako, da jih prerežeš na pol in jih posušiš v malo ohlajeni peči po kruhovi peki. Spravi jih v vrečico in daj na suh snažen prostor.

Ne pozabi na recepte, ki smo jih priobčili lani, lahko jih uporabiš tudi letos!

ŠIVANJE IN ROČNA DELA

Dolge moške spodnje hlače

Mere:

Dolžina hlač od pasu navzdol: 112 cm (manj 12 cm); obseg v pasu: 92 cm (+ 12 do 20 cm).

Od vse dolžine, ki jo merimo s strani od pasu do tal, odštej približno 12 cm za pas. Seveda mora biti pas tudi 12 cm širok. Hlač-

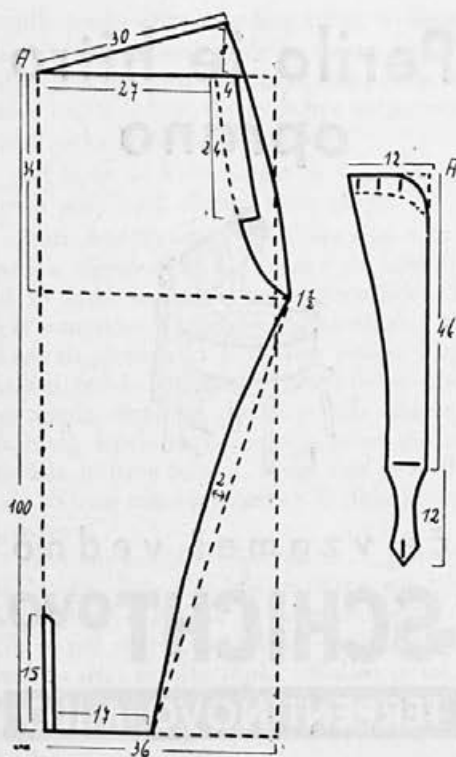
nice kroji vselej toliko krajše, kolikor misliš, da bo znašala širina pasu; zato 112 cm manj 12 cm, t. j. 100 cm.

Za gube, položene v pasu, dodaj na vso širino še 12 do 20 cm; zato 92 cm + 20 cm, t. j. 112 cm. Od vse dolžine vzemi za gornji del hlačnic 34 cm, t. j. $\frac{1}{3}$ vse dolžine + 1 cm:

$100 \text{ cm} : 3 = 33\frac{1}{3} \text{ cm} + 1 \text{ cm} = 34\frac{1}{3} \text{ cm}$. Na zadnjem delu dodaj v pasu še 8 do 9 cm v višino.

Širina zadnjega dela v pasu je 30 cm, t. j. $\frac{1}{4}$ vse mere v pasu in 2 do 6 cm več:

$92 \text{ cm} + 20 \text{ cm} = 112 \text{ cm} : 4 = 28 \text{ cm} + 2 \text{ cm} = 30 \text{ cm}$.

Širina prednjega dela v pasu je 27 cm dolg in 3 cm širok.

Razpor na zadnjem delu v pasu je 7 cm dolg in $\frac{1}{2}$ cm širok.

Širina spodnjega dela hlačnice je 17 cm. Dolžina razpora na spodnjem delu hlačnice 15 cm in širina 1 cm.

Pas:

Širina pasu je 12 cm.

Dolžina pasu je 46 cm, t. j. $92 \text{ cm} : 2 = 46 \text{ cm}$.

Vsej dolžini dodamo na zadnjem delu 12 cm kot dodatek za zapenjanje: $46 \text{ cm} + 12 \text{ cm} = 58 \text{ cm}$.

Dolge spodnje hlače sešijesh prav tako kot kratke, o katerih smo pisali v prejšnji številki.

Lidija Grilec:

SANJE

*Luna na nebu v jasnini vesla,
zvezdice v noč se zlatijo mirno,
voda pod vrbami lahno šumlja,
valčki hitijo v daljno svetlo.*

*Pesem v spominu se mojem budi;
sega v srce mi; čarobna je noč...
Kaj nocoj sanjaš morda tudi ti
srečo, ki sva jo živela nekoč? ...*

Krpa zemlje je prav za prav malo, posebn če je to samo kos poti, vendar je bila taka krpa dovolj, da se je Jeraj uprl, da bi kdorkoli vozil po njej.

Vinko Kristan:

„Ta zemlja je moja“

Jeraj je bil kmet, o katerem so ljudje govorili, da sta on in njegova zemlja eno; s slehernim koščkom grude je bil spojen, sleherni košček grude je bil del njegovega telesa. Kdor bi hodil po Jerajevi zemlji, je bilo za Jeraja prav isto, kot bi hodil po njem; če je kdo teptal njegovo zemljo, je teptal njega samega. Kdor se je zato ali iz objestnosti ali iz nagajivosti drznil napraviti najmanjšo škodo njegovi zemlji, je imel opravka z Jerajem, ki je svojo zemljo brez usmiljenja maščeval. In čudovito je bilo pri vsem to: naj je kdo šel čez njegovo žito v Rosulah ali na Gmajni ali v Prosenah in Jeraja takrat ni bilo

poleg, vendar: za vse je zvedel in s škodljivcem obračunal. Ljudje so govorili:

»Zemlja mu vse pove, zemlja mu vse potoži!«

Zato pa mu tudi ni moglo biti vseeno, ko je začel čez njegovo zemljo voziti sosed Ploj.

Plojeva hiša je bila tako nerodno postavljena, da je moral voziti z dvorišča okrog hiše. To pa je bil velik ovinek. Ob Jerajevem pa je ležala cesta zraven. Zato je pričel voziti tu.

Kadar je Jeraj videl, kako kolesa sosedovega voza režejo njegovo zemljo, je občutil kot da režejo njegovo telo in zastokal je od bolečin.

Že nekaj tednov je vozil sosed po njegovem in niti vprašal ni, če sme. Če se to na nek način ne bo končalo, bogme, bo konec Jeraja samega. Poleg tega pa je še prav hinavsko pozdravljal in se delal nedvednega, kadar je stal on, Jeraj, kje blizu:

»Pozdravljen, sosed!«

»Pozdravljen!« je odvrnil Jeraj mrko in mršil obrvi. »Je bliže tu, kaj?«

Ploj se je nasmehnil.

»Da, bliže je!« Pognal je konja. »I, hot, Luca! Kam pa te vleče?« je vpil in ni čakal odgovora.

Jeraj je čutil, da se v vsem sosedovem vedenju skriva zaničljiv posmeh. »Da, bliže je tu,« je oponašal soseda. »Res, bratec ušivi, bliže je; toda motiš se, če misliš, da si boš na moji zemlji svojil pravice.«

V Jeraju je vrelo, ko je gledal, kako je zemlja bolno ječala pod tujimi konji in tujimi kolesi in zdelo se mu je, da vpije, da prosi njegove pomoči. Ne, Jeraj še ni nikdar dopustil, da bi krivica, ki jo je nekdo napravil njegovi zemlji, ostala nepopravljena. Pa bi zdaj? Dovolj je močan, da bo takole živreo, kot je tale Ploj, naučil spodobnosti.

Nekega jutra, ko je skozi meglo vstajal sončni dan in je Ploj vozil gnoj za repo na Vrte, ga je Jeraj res ustavil:

»Tu ne boš vozil!« je dejal odločno. »Ta zemlja je moja!«

Ploj je bil presenečen, postalo mu je nerodno. Prav za prav, če je dobro premislil, res ni storil prav, da vozi tu; poleg tega pa niti vprašal ni za dovoljenje.

Nekoč, se je spominjal, so Plojevi tu vozili. To je bilo takrat, ko je živel še stari Jeraj. Ko je prevzel posestvo mladi, je to prepovedal. In če se je sedaj samolastno, brez dovoljenja poslužil te poti, je napravil veliko napako. O tem si je bil Ploj na jasnem. Toda Ploj ni bil človek, ki bi popustil, če si je nekaj vtepel v glavo. Bil je trmast in je šel stvarjem do konca, čeprav mu je to večkrat prineslo škodo. Zdaj pa so se tu začeli zbirati ljudje. To ga je še bolj podžgalo. Vas bi se mu smejala, če bi ga Jeraj ugnal in bi mu privoščila. Ne, zdaj ne bo popustil, pa naj se zgodi kakoli. Stisnil je ustnice in udaril po konjih. Vzpeli so se in potegnili, trda Jerajeva roka jih je zadržala.

»Nikamor!« je vpil Jeraj razkačen. Prsa so se mu dvigala in oči mu je vžgala jeza. »Tu ne boš vozil, tu je moja zemlja!«

Okrog njiju se je začela zbirati vas. Najprej sosedje, potem je šlo po vsej vasi:

»Jeraj in Ploj se lasata!«

Vas se je vznemirila: bila je radovedna, kaj je na vsem tem in kako se bo izteklo, saj sta bila oba znana trmoglavca. Zbralo se je precej vaščanov, ki so gledali ta prepir. Večina je bila ravnodušna, nekateri so se opredelili: eni za Jeraja, drugi za Ploja.

»Nikdar ga ne bom pozabila,« je javkala nad Jerajem Garbšca. »Tak skopori-tež! Da bi mu posli zastonj delali, bi rad videl. Ob žetvi sem bila tam in kaj sem služila? Pest moke mi je dal, ki jo je nstrgal po predalu. Pri nas bi jo še svinje ne žrle. Ta pa jo daje težakom.«

»Včasih nisi tako govorila o njem,« jo je ščipal Rajar. »Ko si bila še mlada in ko on še ni bil oženjen, takrat nisi rekla, da ti je zopern. Si ga lovila, kaj?«

Ljudje so se krohotali in privoščili Garbšci, ki je povsod vtikala svoj nos.

»Jaz lovila?...« se je upirala Gabršca, ki je besnela od jeze. Toda umolknila je, saj vendar ni bilo kaj reči na to. Vsa vas je vedela, kako je bilo. Zato se je lepo potuhnila v ozadje in kovala maščevanje Rajarju, ker jo je osramotil.

»Končno pa je zemlja vendar Jerajeva!« je potrdil Šonc.

»Da, zemlja je njegova!«

»In jaz bi nikdar ne dopustil, da bi si kdo lastil pravico do moje zemlje. Ali bi ti?«

Sedaj je bila večina na Jerajevi strani.

Jeraj in Ploj sta se še vedno prerekala. Nihče ni hotel popustiti. Domači so pomagali delati vrišč. Najprej sta se oblagali ženski. Jerajka je planila v Plojevo. Komaj so ju razdvojili. Ti dve ženski se nista nikdar mogli, še iz dekliskih let sta imeli neke račune. Zato je bila tu kot nalašč prilika, da sta si pokazali sovraštvo.

»Še enkrat naj pride kak pamž k nam,« je kričala Plojka. »Kruha jim daj, da se jim ne bo v želodce videlo!«

»Saj ti ne bodo delali napote,« je odgovarjala Jerajka in se svareče obračala k otrokom. »Ti! Pazi na kure! Našim žrejo!«

Ploj je spet pognal, Jeraj je konje zadržal:

»Samo čez moje telo gre pot čez mojo zemljo, drugače nikdar, da boš vedel!«

Jerajev sin je začel odpenjati štrange in spregati konje. Tedaj se je Ploj nečesa spomnil. Šepnil je nekaj ženi na uho. Žena je stekla domov in se vrnila z dolgim bičem, ki je pokal. Ploj se je skozi zobe nomenljivo smejal: »Zdaj se bo videlo, čigava bo obveljala?!« Plojevi konji so bili plašni in če so zaslišali pok biča, je ni sile, ki bi jih zadržala. Tedaj zdvijajo.

»Zdaj se bo videlo...«, je siknil Ploj posmehljivo in zavihtel bič. Ob puku sta se konja vzpela, toda močna Jerajeva roka ju je še zadržala. Počil je drugič in švrknil konja čez hrbet, tedaj sta se vzpela še višje in sunkoma udarila naprej. Voz je planil za njima.

Jeraj ni imel časa, da bi se umaknil. Konja sta ga pobila podse. Kolo mu je šlo preko prsi. Obležal je negiben. Iz ust mu je udarila kri. Skozi na pol zaprte trepalnice je prodiral steklen pogled.

Žena in otroci so pretresljivo zakričali:

»Oče! Oče!«

Priskočili so tudi vaščani, toda ni bilo več pomoči. Še enkrat je vztrepetalo telo. Jeraj je odprl oči, kot bi hotel zadnjikrat pogledati za soncem, ki se je pravkar dvignilo nad drevjem, potem je zaprl oči in se umiril. Kri je počasi curela po licu, po

vratu in se spajala z zemljo. V rokah pa je še zmeraj držal kos vajeti, ki jih je odtrgal. Trdo jih je držal s prsti in zdelo se je, da se še zmeraj hoče upirati, da hoče še vedno braniti svojo zemljo:

»Pot čez mojo zemljo gre samo čez moje telo!«

Plojevi so se preplašeni razgubili, ko so videli, kaj se je zgodilo.

Jeraj je ležal na tleh. Muhe so mu sedale na obraz in pile kri. Nad njim so se sklanjali žena in otroci in jokali. Njihov jok se je dvigal v sončno jutro, se motal med drevjem, potem pa splaval nad vas in nad polje.

Jeraj in njegova zemlja sta bila eno; kdor je njo ranil, je ranil njega; s svojim življenjem se je postavil za njene pravice, ko so teptali po njej tuji konji in jo rezala tuja kolesa.

Silno je Jeraj ljubil svojo zemljo, jo oral in obračal, rahljajl in gnojil; zdaj mu bo zemlja vse to hvaležno vrnila. Mir bo našel v njej in se zlil z njo v vlažno prst.

Našim naročnikom

Prosimo vas, da nam nemudoma nakažete naročnino za letošnje leto. Tisti, ki še dolgujete za lansko leto, poravnajte tudi to. Ne čakajte našega pismenega opomina, ker bodo stroški še večji — ne po naši krivdi. Bodite toliko uvidevni in poravnajte svoje obveznosti!

»GRUDA«

X.

Baranjske gorice so kakor cvetice širokih ravníc

Če se pripelješ iz Bačke po cesti iz Sombora, že z donavske obale opaziš na nizkem gričevju iznad Batinske skele baranjske gorice. Nizko je to gričevje in valujoče kakor Donava, zemljo pa pokrivajo gorice, trta pri trti, ki v septembru in oktobru prijazno vabijo. Daleč tja proti madžarski meji valovi gričevje in pušča za seboj Batinsko skelo, Suzo, Kneževce Vinograde, Karanac, Popovac in še celo vrsto manjših vasi. Povsod med goricami so raztresene čuvarске hišice, ki dajejo posebno značilnost baranjskim vinogradom. Na vsak malo večji košček gorice pride čuvarjeva bajta, ki od prvih mehkih jagod brani gorico pred divjimi in domačimi tatovi. Baranjske gorice pa res vabijo in prisrčno kličejo s svojimi kočami vsakogar, ki pride s širokih ravníc, da svoje vsakdanje trpljenje pozabi v objemu vonja zorečega grozdja. Tako mehko je človeku pri srcu, kadar se vprejo oči v modro kadarko ali frankinjo, ki obsežne modre grozde obešata na nizkih količih ali žičnatih brajdah, da človeku kar sline pritečejo v usta.

V Baranji je trta zelo gosto nasajena. Navadno so speljane po štiri- in petvrstne brazde; med vrstami je komaj 1 m prostora, v vrstah pa tudi 60 cm. V dobrih letinah se grozdje zato tako gosto razvesi, da se listje sploh izgubi. V takih letih je vino bolj kislo, sicer pa se pridela zelo okusna črnina, prav posebno je znano rdeče baranjsko vino, ki ga vsi poznajo pod imenom šiler. Nekateri posestniki imajo tudi druge žlahtne sorte vinske trte, ki dosežejo po dobroti skoraj naša ljutomerska vina; razlika je samo v aromi. Baranjska vina imajo namreč v splošnem dober okus, so pravilno harmonična, nimajo pa arome in so v tem oziru podobna dalmatinskim vinom. Poleg šilerja in črnine se dobi tudi prav prijeten beli burgundec, muškatski silvanec, laški rizling, veliko pa je tudi žlahtnine in še raznih madžarskih sort za zobanje. Ne smem pozabiti tudi na šmarnico, klinton, najbolj pa je znan otelo. Kakor je pri nas razširjena skoraj v vsaki gorici vsaj ena šmarnična trta,

tako je v Baranji otelo. Nekateri pa imajo tudi cele gorice, pa še kako velike gorice čistega otela, ki je tako zelo pripraven za vinsko prekrstitev. Kane galilejske so tudi pri nas znane, ki jim je bil boter banatski otelo. Nekam čudno zveni to, toda na žalost se dobri kaplji tako rada primeša slaba, samo radi večje količine, ki jo tolikokrat tudi pomnoži voda.

Kadar trgajo in stiskajo grozdje teh raznih divjih sort, takrat tako prijetno diši po jagodah in malinah, kar najbrže povzroča, da se tudi deklíška srca vnamejo in s fantovskimi vred zagorijo v vroče plamene mladosti. Ob trgatvi so silno živahne vasi, takrat kipijo griči in odmevajo prešerni klci svežih deklet, da se vsaki grozdni jagodi navdahne krepost, lepota in veselje mladega rodu. Tudi prijazne kočice čuvarjev bi morale v teh dneh govoriti, morale bi se spremeniti v en sam zvok ljubezni, sladkih in krvavečih vzdihov, ki so jih posejali deklíci in fantíci v goricah.

Vsa širna ravan roma v gorice. Vsaka žuljava roka komaj čaka praznika, da utrga sladek grozd... Neko čudno silo ima gorica. Tisti, ki jo poredkoma vidijo in ne vedo, koliko trpljenja in znojnih kapelj pade v zemljo preden pride do grozda, tistim je gorica kakor ocvrta pečenica, zato vse hiti tja in boža muke z dišečim grozdom.

Dve leti sta minuli, odkar sem užival nekega oktobrskega dne lepoto baranjskih goríc. Iznad Zmajevca sem gledal v daljavi visoke topole v Zlatni gredi, ki so se dvigali čez ravan, med trtami pa je zvenela pesem deklet, ki so trgale grozdje in zdelo se mi je, da so tudi deklíški obrazi bili kakor »biserji iz ščabe«. Sklanjale so se k tlom in dvigale jagode, iz nedrj pa so se jim svetile — tudi jagode — nežne in bele, da sem vzdrhtel z grozdom v roki in jagoda mi je zastala v grlu! Zastrmel sem v dolino, v dekleta, v grozde in jagode in videl sem, da je vse skupaj grozdje, vsi deklíci so veliki grozdi kadarke, njih grudi pa sladke debele jagode. Z vso silo sem občutil moč življenja, vse lepote in muke, vse trdote in slabosti, prav vse se mi je zasvetilo v glavi kakor ogromna, sladka, pa vendar žgoča zvezda. Občutil sem tudi trpke brinjeve jagode, ki jih ljudje drug drugemu pošiljajo v dar, ker ne vedo, da bi lahko uživali pravo resnično grozdje,

iz katerega kipi, kakor šumeči mošt, pravica in resnica.

Uprl sem pogled v grozd, ki so ga prsti krčevito držali za pecelj. Okrogle debele jagode so bile prosojne; v meso sem videl semenke — klice novega življenja, ki bo prav gotovo zasijalo tudi v Baranji. Prešeren smeh dekleta, ki je dozorelo kakor prvi grozd muškata, me je vzbudil iz misli. Hitro sem pospravil nekaj jagod, da bi pomagal pri baranjsko zvijajoči pesmi, pa me je premotil vzklik Milunke, ki se je vrezala v prst. Črno-rdeče kaplje krvi so se ji vsule na tla, Milunkine temno-modre oči pa so zastrmele v rdečilo. Ne vem, ždelo se mi je, da je Milunka štela kaplje in res vzkliknila

je: Dvajset kapelj, dvajset grozdov! — In čednega fanta za tvoje lepe oči, sem mislil v sebi.

Nič kaj rad, toda moral sem od tod v dolino in naprej proti Zlatni gredi. Na donavskem nasipu sem se ozrl in poslal še en pozdrav goricam, ki so se kakor cvetlice dvigale iznad širokega polja. Pred očmi so se mi zasvetile rdeče Milunkine kaplje!

Koliko kapelj je neki žrtvovalo delovno ljudstvo za to našo baranjsko zemljo? Misel se je vzbudila in splavala tja nekam v zmajevačke gozdove! Nikdo jih ne more prešteti, sem odgovoril sam sebi, nad mano pa je krožila štorcklja in v velikem loku izginila v goščavo.

Z autorjevim dovoljenjem poslovenil Francé Gerželj — Ilustriral F. Bílkovský
(Nadaljevanje)

Prav tako je z Bogom, ki je tu povsod kalvinističen; na to in na drugo stran vidiš jabolko zvonika, toda le vprašaj, kakšno mašo tam darujejo; poštena najbližja cerkev pa je šele pod goricami v Kosini; mar naj homo tu pogani, ali kaj. Da, to lahko vsakdo takoj ugotovi, saj bi sicer jalovim akacijam ne dajali potuhe, če bi bili spodobni ljudje, kar se Boga tiče, in ne kalvinci; bile bi tu jablane in slive, in pozimi bi bila v kašči med ovsom grmada jabolk, da bi se mogli zobje v kaj zasekati.

Pri tem pa hodi med grudami za konji in brana setev. Zdaj se bo torej pokazalo, kaj dá tale zemlja.

Že pred mesecem, še več, šest tednov bo že tega, ko je doma v Kunovicah pripravljaj setev; tam je sedaj pšenica že iz zemlje. Kar pa se njega tiče, je tu, in Tonek mu takrat niti ni dosti prigovarjal. »Glejte, kako ste že star,« je poskusil Tonek s te strani, »in koliko je bil star vaš oče in

koliko let je učakal dedek. To ni kar tako, da bi si samo ogledali, tu bi morali tudi ostati!«

»Kje praviš?«

»Kako leze na svet nova vas, pravim, Tega še nihče ni videl.«

»Tega ni videl, pa pojdi tja,« je odgovoril sinu, pri čemer pa je vedel, da mu odgovarja kar tako, in da bo šel v resnici z njim. Po lanski žetvi je izročil gospodarstvo starejšemu sinu Vojtehu, sam je bil izločen in je nenadoma postal nepotreben preužitkarski privešek hiše. In nova gospodinja je pazila na vsako malenkost, medtem ko je moral imeti Nanko, za katero je hodil Tonek, vsakdo na prvi pogled rad. Njej pomagati, to je nekaj čisto drugega. Saj bi bil kakor brez rok, če bi ne imel po čem udariti, kakor da so ti potegnili iz petrolejke stenj, da bi dogorel. Tale Tonkova pa obeta življenje, pošteno gibanje, podaljšanje življenja, če že tako

reče. Kar tu velja korec, bodo tam trije, štirje, je razkladal Tonek, ko je nanese na Nančino balo. In računati je pričel še stari. Mimo tega, kar je namenil najmlajšemu, da bo mogel doštudirati za učitelja, bo ostalo še nekaj denarja. Tu ga imaš, si je dejal, dam ga v tvoje podjetje. »Preužitek mi tu ne uteče, saj se bom tu pri njem še nasedel. Poprej pa bi rad za nekaj časa pogledal k Tonku,« je razlagal mlademu gospodarju, »kako bo tam delal in kako mu bo šlo izpod rok, kakšen kruh bo tam jedel.«

Taka je torej tu jesen; stalno čutiš nekaj v zraku, morda je to-le neprestan vonj s pašnikov, vonj nečesa, kar je bilo tu že pred izpremembami.

Vidiš Vicha z novo sejalnico, in Vytlačila; za Ivaninem kobaca v ilovici kup njegovih otrok. Sejejo in okoli njih so barve puzste, v katero so se pognali kakor gosenice na topolov list in ga žro, košček za koščkom. Rjava barva njiv in rumena koruznica ter strnišča, da, zdi se, da tukajšnji ne dajo mnogo na jesensko oranje.

»Ne, to pa vendarle nekaj pomeni,« je zaupal Snopek Tonku, ko se je pripeljal k njemu, »če pomisliš, da so te brane rahljale polje v Kunovicah in v Podolju.«

»To smo že zaprli, je že za durmi« je slastno posegel v razgovor Tonek. »Vsekakor pa je to nekaj posebnega. Kdo bi si pred vojno mislil, da bo češki plug zarezal v puzsto!«

Oče se medtem obrača na vzvratniku in že meri z brano vzdolž brazd. Tonek je prekopal vodnice k jarku. »Zdaj grem pa pogledat k ciganom, kako jim gre opeka izpod rok,« je vpil za očetom.

In dobro ve, da se bo moral vsaj štirikrat ustaviti, predno bo prišel k njim. Povsod je danes kdo na polju. In v teh prvih tednih tu v tujini ni mogoče, da bi se drug pri drugem ne ustavili ter pobevedovali vsaj dve, tri besede, ko jih tujina še vedno povezuje med seboj.

»Kako se vam godi v Haranglabu?« se pozdravlja z Novotnim, ki tudi že ima odraslega sina. Oba sta na polju in orjeta. Doma je bil kovač, kakor pravijo, toda glej ga, kako mu pristoja za plugom.

Novotni stanuje v Haranglabu pri Madžaru Balogu, ki je tudi dobil delež pri ko-

»Kako se vam godi v Haranglabu?«
se pozdravlja z Novotnim

loniji. Kako mu je pri Balogu? Popolnoma zadovoljen je. Res pa je, da Balogu ostali vaščani zamerijo, ker greje pod svojo streho češko uš; toda kaj si more končno Balog, danes je tudi on kolonist.

»Toda mnogo menda ne govorita, kaj?«

»Zakaj ne, še kar gre,« se pohvali Novotni in preda sinu plug, »na, odreži to brazdo sam. Nekako še gre. V vojni je naložil nekaj naših besed in tako smoliva skupaj. Tudi njegov stari oče je skušal nekaj besedovati z menoj. Leži kakor kladina in skoro ne govori, samo gleda, kakor v grob. Takrat pa bi samo govoril in govoril in nekaj je kazal. Kaj pravi, sem vprašal Baloga Lajoša. Bojda pripoveduje, da še pomni, kako sem ni bilo mogoče stopiti, toliko da je bilo vode. In kače. Kače, pravi, so bile v vodi daljše kot roka.«

»Še sedaj bi bilo treba to izsušiti,« meni Snopek pri odhodu.

»Na Svobodovem so pravkar končali izsuševalna dela.«

»Tam, da, tam so pet let pred nami. Ko bomo mi tu pet let...«

Z roko maha proti Vichi, ki pa samo dviga bič v pozdrav.

»Srečo dobro,« se ustavi pri Ivaninu,« ali na Vrhovini niste sejali s sejalnico, kaj?« Smehlja se, naj mu Ivanin odgovori karkoli že, z njimi bodo tu živeči tudi Rusini, skupaj so jih tu vpregli sredi Madžarov.

Tudi Moravkovi sejejo. Pod streho jih je vzel posestnik v Boutradi. Vse se je razlezlo po poljih, kakor miši.

»Srečo dobro!«

Čez njive glasno kličejo drug drugega, skoraj brez potrebe, ko da bi jim šlo le za to, da slišijo češko govorico, da drug drugega bodrijo, da so vsi skupaj, drug ob drugem.

Zvečer se vrača tudi Šimon. Njegove njive so obdelane, ne da bi se jih sam dotaknil. Za delo najema tuje, ko da bi vohal v zraku, da sedaj ni doba, da se ukvarja za plugom. Bodo tovarne znižale cene? Z rameni skomiga. Hodi in potuje, ko da ima še v nogah pohode v Rusijo. Ni mu bilo mar tega ali drugega giba in koraka.

S seboj je privedel Rusina z Nove Boutrade. Bilej mu je ime, in sedaj gre poleg k Ivaninu.

»Lepo imate tu, prijetno,« se smeje z ustmi, polnimi zob in z nekoliko čudnim prizvokom. »Prav tako, prav tako smo se v to pognali pred letom.«

»Kaj vi v Novi Boutradi,« je menil Šimon, »vi imate cesto pred nosom.«

»Imamo,« je pritrdil Rusin.

Ostavlil jima je precej sveže razpoloženje, ko da bi izbi dodal svežega zraka.

»Ta prav gotovo ne zahaja k Ivaninu, ampak k njim študentki,« je dodal Šimon. »Naj me obesijo, če ni tako.«

Česa vsega ni vedel! Ko sta o tem nada-ljevala, je imenoval neko krčmarjevo hči v Zapsoni, ki ji je bojda podobna. In tudi to je vedel, da ostaja včasih čez noč v Mukačevem, ko baje zamudi vlak, nekje pa mora spati, mar ne? Kajpada, nekje mora spati. »Ne misli kaj najslabšega,« se smeje Vichovi v obraz.

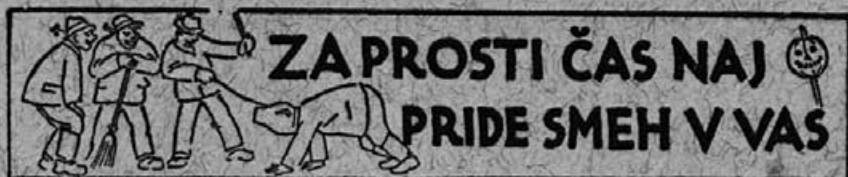
Vich se spominja, da, to dekle, ki ga je bil enkrat ali dvakrat videl, ni bilo tako napak. V eni roki je imela aktovko s knjigami, v drugi glavnik, s katerim si je grede razčesavala lase, rumene ko turščičin klas. Toda, da pove po pravici, ni imel časa, da bi si jo temeljito ogledal.

In potem je prišlo deževje.

»Že se pričinja ta blagoslov,« je pozdravljal Šimon.

Včasih ni bilo videti niti jelševja pred Haranglabom, ko pa so se čez čas vode nekoliko odtekle, so bili jarki polni do roba. Blato se je razlezlo po vsej široki cesti, da nisi mogel peš k haranglabskemu trgovcu. Napregli so voz. Že v začetku poti so se pogrezali do osi, konj pa ni mogel z mesta. Tonek je skočil z voza in pogrezajoč se v blato do polovice škornjev, se je uprl v voz, da pomaga konju. Nekaj korakov je šlo, potem pa so obtičali. Nanko so pustili na vozu sredi blata in se vrnili še po enega konja.

V SOLI

Kaplan: Kakšen je bil Adam, ko ga je Bog izgnal iz raja, Lipe?

Lipe: Sit, ker je Evi jabolko pojedel.

VZTRAJNOST

Sodnik: Koliko ste stari?

Urša: Štiri in osemdeset.

Sodnik: Ste poročeni?

Urša: Še ne! —

MODERNA MLADINA

Učitelj: Kdo je premagal Turke?

Janek: Danes še nisem bral športnih poročil!

PREPOZNO

Mica: Ko si me snubil, si se mi zdel tako neumen!

Luka: Zakaj mi tega že takrat nisi povedala?

STRAH

Neža: Ali te je bilo kaj strah, ko si stopala v cerkev k poroki?

Mica: Gotovo! Pa samo tako dolgo, dokler ni on rekel: da!

PREDNIKI

— Ali ste imeli kake imenitne prednike?

— O, da! Eden je bil admiral, ki je premagal brodovje vsega sveta!

— In kako mu je bilo ime?

— Noe!

RIBNIŠKA

Ribničanje so kupovali Kristusa v Benetkah za novo cerkev.

— Kakšnega bi radi? Živega ali mrtvega?

Ribničani gredo na posvet in so sklenili:

»Kar živega nam dajte! Če ne buo prou, ga buomo pa dama ubili!«

Ozimna žita gnojimo

z NITROFOSKALOM — III. 100 kg na kat. jutro.

TRAVNIKE z NITROFOSKALOM — I. oziroma z APNENIM

DUŠIKOM.

MAH NA TRAVNIKIH uničimo z neoljenim APNENIM DUŠIKOM!

ZEMIJO RAZKUŽIMO z neoljenim APNENIM DUŠIKOM, s katerim istočasno dovajamo rastlinam dušično hrano.

VINOGRADÉ IN SADONOSNIKE GNOJIMO Z NITROFOSKALOM — I!

TEKOM ZIME SKROPIMO SADNO DREVJE, okuženo z raznim mrčesom, kaparjem, mahom, lišajem, s 5 % EMULZIJO NEOLJENEGA APNENEGA DUŠIKA, t. j. na 100 litrov vode zmešamo 5 kg NEOLJENEGA APNENEGA DUŠIKA.

Vsa potrebna navodila daje ter izvršuje naročila

TVORNICA ZA DUŠIK D. D. RUŠE

Ekonom

r. z. z. o. z.

v Ljubljani, Kolodvorska ul. 7

(v lastni hiši)

Telefon interurban 25-06

Dobavlja vse deželne pridelke, kakor: pšenico, rž, ječmen, oves, koruzo, ajdo itd. Mlevske izdelke: pšenični zдроб, pšenično moko, rženo moko, ajdovo moko, koruzno moko, koruzni zдроб, pšenično in koruzno krmilno moko, pšenične otrobe, ješprenj, kašo. — Poljske pridelke: krompir, fižol, zelje, sadje, seno in slamo. Stalna zaloga vseh umetnih gnojil (rud. superfosfata, kalijeve soli, Tomasove žindre, nitrofoskala, apnenega dušika, čilskega solitra itd.), cementa in drugo. —

Glavno zastopstvo za Slovenijo opekarne »Ilovac«, Karlovac, za vse vrste zidne in strešne opeke.

Razne vrste

ZDRAVILNIH ZELIŠČ

kupuje po najvišjih dnevnih cenah

KMETIJSKA DRUŽBA, r. z. z. o. z.

v LJUBLJANI

Novi trg 3

Zahtevajte informacije — pošljite vzorce in ponudbe!